
Neříkej, že nemáme nic
Madeleine Thienová
Plus

Neříkej, že nemáme nic

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

Madeleine Thienová
Neříkej, že nemáme nic – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Neříkej, že nemáme nic

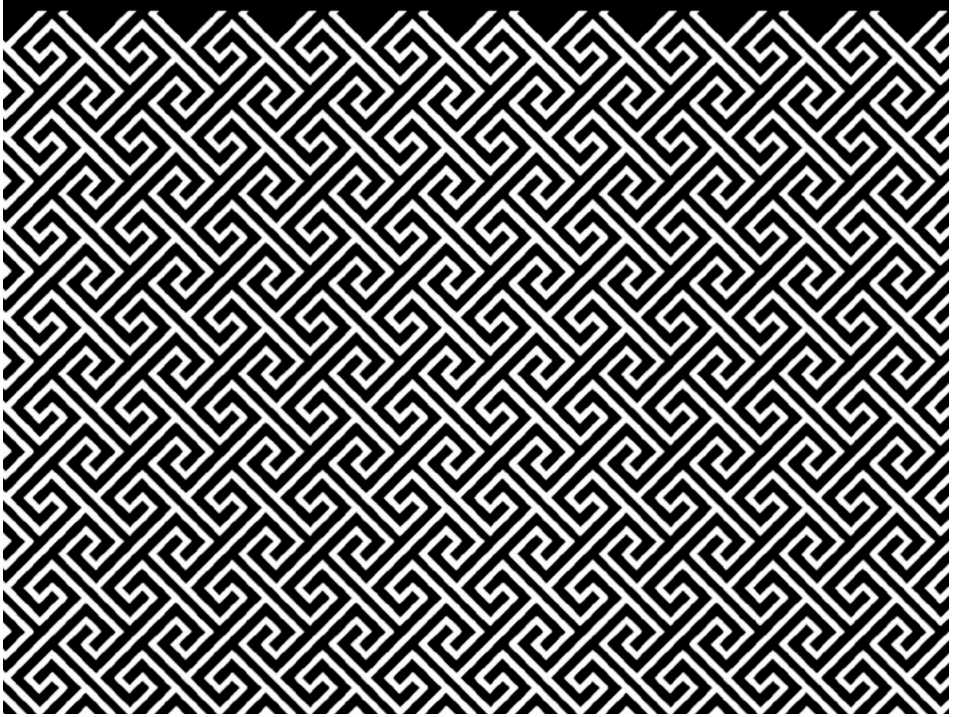
Neříkej, že nemáme nic

Madeleine Thienová

Přeložil David Petrů | Plus

Mámě, tátovi, Katherine a Rawimu

Část první

Žít se dá tisíci způsoby. Kolik z nich asi známe my dva?
– ČANG WEJ: *Starobylý koráb*

Ze všech výjevů, které pokrývaly stěny jeskyně, byly nejpestřejší
a nejpropracovanější obrazy ráje.
– COLIN THUBRON: *Stín hedvábné stezky*

1

Táta nás v průběhu jednoho roku opustil hned dvakrát. Poprvé, aby ukončil své manželství, a podruhé, když si vzal život. Byl to rok 1989 a máma odletěla do Hongkongu a uložila tátu k poslednímu odpočinku na hřbitově u čínských hranic. Hned poté plná úzkosti chvátala zpátky do Vancouveru, kde mě doma nechala samotnou. Bylo mi deset.

Vzpomínám si na tohle:

Táta má hezký, věčně mladý obličej; je to laskavý, ale zádumčivý člověk. Nosí brýle bez obroučků, takže to vypadá, jako by se mu skla vznášela těsně před očima jako tenounké záclonky. Má tmavě hnědé oči, ostražité a nejisté; je mu teprve devětatřicet. Táta se jmenuje Ťiang Kchaj a narodil se v malé vesničce nedaleko Čchang-ša. Když jsem se později dozvěděla, že v Číně býval uznávaným koncertním klavíristou, vybavilo se mi, jak si prsty bubnoval do stolu, jak jimi přebíhal po kuchyňské lince a po máminých hebkých pažích až ke konečkům prstů, čímž ji příšerně vytáčel a ve mně vyvolával záchvaty smíchu. To on mi dal moje čínské jméno, Ťiang Li-ling, i to západní, Marie Ťiangová. Když zemřel, byla jsem ještě dítě a nezůstalo mi po něm nic než těch pár vzpomínek. Ale jakkoli byly útržkovité a nepřesné, nikdy jsem se jich nevzdala.

Po dvacítce, v těch náročných letech poté, co mě opustila i máma, jsem se naplno oddala číslům – pozorování, odhadům, logickým úvahám a důkazům, zkrátka nástrojům, které my matematici využíváme nejen k výkladu, ale čistě k popisu světa. Posledních deset let jsem profesorkou na univerzitě Simona Frasera v Kanadě. Čísla mi umožňují pohybovat se mezi nepředstavitelně velkým a úžasně malým; žít život oproštěný od

rodičů, jejich záležitostí a nesplněných snů, život, který jsem, až donedávna, pokládala čistě za svůj vlastní.

Před pár lety, v roce 2010, jsem v Čínské čtvrti ve Vancouveru narazila na obchod s dévédéčky. Vzpomínám si, že lilo jako z konve a na ulici nebyla ani noha. Ze dvou ohromných reproduktorů před obchodem zněla hlasitá koncertní hudba. Poznala jsem ji, byla to Bachova sonáta pro klavír a housle číslo čtyři a vábila mě tak mocně, jako by mě k ní někdo táhl za ruku. Náhle se mi to jasně vybavilo: ten kontrapunkt propojující skladatele s hudebníky, ba i s tichem, ta melodie protkaná vlnami zármutku a nadšení.

Omámeně jsem se opřela o výlohu.

A najednou jsem byla s tátou v autě. Slyšela jsem, jak dešťová voda cáká na pneumatiky a jak si táta pobrukuje. Byl přede mnou tak živý, tak milovaný, že mě nepochopitelnost jeho sebevraždy zasáhla stejně drtivě jako tenkrát. V té době už od jeho smrti uplynulo přes dvacet let a za celou tu dobu jsem si ho nikdy nevybavila tak jasně. Bylo mi jednatřicet.

Vešla jsem do obchodu. Na ploché televizní obrazovce byl klavírista Glenn Gould – Bachovu sonátu, kterou jsem poznala, hrál společně s Yehudim Menuhinem. Glenn Gould se v tmavém obleku hrbil nad klaviaturou a naslouchal melodickým vzorcům, které dalece přesahují vnímání většiny z nás, a připadal mi… nesmírně známý, jako celý jazyk, celý svět, který jsem zapomněla.

V roce 1989 se mámin život i ten můj proměnily ve sled nezbytných rutinních činností: práce a škola, televize, jídlo, spánek. Poprvé nás táta opustil v době, kdy v Číně probíhaly zásadní politické události, které máma uhranutě sledovala na CNN. Ptala jsem se jí, kdo jsou ti demonstranti, a ona mi vysvětlila, že jsou to studenti a obyčejní lidé. Ptala jsem se jí, jestli je mezi nimi i táta, a ona řekla: „Kdepak, je to na náměstí Tchien-an-men v Pekingu." Demonstrace, při nichž vyšlo do ulic přes milion čínských obyvatel, začaly v dubnu, kdy s námi táta ještě žil, a pokračovaly i poté, co zmizel do Hongkongu. Potom, po čtvrtém červnu, ve dnech a týdnech

po masakru, máma často brečela. Sledovala jsem ji večer co večer. Pa utekl z Číny v roce 1978 a nesměl se do země vrátit. Spoustě věcí jsem nerozuměla, ale své neporozumění jsem si spojovala jen s tím, co se mi odehrávalo přímo před očima: s těmi chaotickými, děsivými záběry lidí a tanků, se svou mámou před televizí.

To léto jsem, skoro jako ve snu, pokračovala v hodinách kaligrafie v nedalekém kulturním domě, štětcem namáčeným do inkoustu jsem opisovala verše čínské poezie. Jenže jsem je neuměla přečíst. Slov, která jsem znala – velký, malý, dívka, měsíc, nebe (大, 小, 女, 月, 天) –, v nich nebylo mnoho. Táta mluvil mandarínsky a máma kantonsky, ale já plynně ovládala jen angličtinu. Zpočátku mi záhady čínského jazyka připadaly jako hra, kratochvíle, ale časem mě začalo znepokojovat, že ničemu nerozumím. Pořád dokola jsem obtahovala prázdné znaky, dělala je větší a větší, až nakonec množství inkoustu rozmáčelo tenký papír a ten se protrhl. Bylo mi to fuk. Přestala jsem na hodiny chodit.

V říjnu nám u dveří zazvonili dva policisté. Sdělili mámě, že Pa zemřel a že celou záležitost má na starost úřad koronera v Hongkongu. Sdělili jí, že Pa spáchal sebevraždu. Poté se do našeho bytu nastěhoval nový nájemník: ticho (čchü). Spal ve skříni s tátovými košilemi, kalhotami a botami, střežil jeho nahrávky Beethovena, Prokofjeva a Šostakoviče, jeho klobouky, křeslo a jeho oblíbený hrnek. Ticho (闃) vstoupilo i do nás s mámou a bouřilo v nás jako oceán. Tu zimu byl Vancouver ještě šedší a vlhčí než obyčejně, jako by déšť byl tlustý svetr, který se nedal svléct. Usínala jsem s přesvědčením, že mě ráno probudí Pa, že mě ze spánku jako vždycky pomalu vytáhne jeho hlas, jenže tahle falešná iluze začala můj pocit ztráty postupně prohlubovat a výsledkem byla ještě větší bolest než doposud.

Týdny se vlekly a rok 1989 se rozplynul v rok 1990. Každý večer jsme s mámou večeřely na gauči, protože na jídelním stole nebylo místo. Tátovy úřední dokumenty – všemožné certifikáty, daňová přiznání – už byly všechny vyřízeny, ale zbývala ještě řada maličkostí tuhle či tamhle. Když začala Ma důkladněji prohledávat byt, objevovala další papíry – partitury a hrstku dopisů, které táta napsal, ale nikdy neodeslal („Vrabčáku, nevím,

jestli tenhle dopis vůbec dostaneš, ale…“) – a také další zápisníky. Jak se hromada věcí zvětšovala, napadlo mě, jestli si snad máma nevzala do hlavy, že se Pa vrátí převtělený do listu papíru. Anebo možná stejně jako naši předkové věřila, že slova napsaná na papíře jsou talismany, které nás nějak mohou ochránit před zlem.

Většinu večerů trávila Ma obklopená těmito papíry, ani se nepřevlékala ze šatů, v nichž chodila do práce.

Snažila jsem se ji neobtěžovat. Zdržovala jsem se vedle v obýváku a co chvíli jsem zaslechla téměř neslyšné zašustění otáčené stránky.

Čchü jejího dechu.

Bubnování deště klouzajícího po okenních tabulkách.

Byly jsme uvězněné v čase.

Stále znovu a znovu kolem nás rachotil trolejbus číslo 29.

Přehrávala jsem si v duchu rozhovory. Zkoušela jsem si představit, jak se Pa znovu zrodil na onom světě, jak si koupil nový zápisník, používá jinou měnu a sype si drobáky do kapsy nového kabátu, lehkého kabátu z peří anebo možná pláště z velbloudí srsti, který by byl dostatečně odolný do nebe i do podsvětí.

Máma se mezitím snažila přijít na jiné myšlenky pátráním po tátových příbuzných, aby jim sdělila, že jejich dávno ztracený syn či bratr či strýc už není mezi živými. Začala hledáním tátova adoptivního otce, který dříve žil v Šanghaji a říkalo se mu „Profesor“. Byl to jediný příbuzný, o němž se nám Pa kdy zmínil. Shánění informací trvalo dlouho a vyžadovalo značné úsilí; tehdy ještě neexistoval internet a e-maily, takže Ma sice snadno mohla rozesílat dopisy, ale obtížně získávala odpovědi. Táta odešel z Číny před mnoha lety, a pokud Profesor ještě žil, jistě musel být velmi starý.

Peking, který jsme viděly v televizi, Peking márnic a truchlících rodin, Peking zježený puškami a s tanky na křižovatkách, byl úplně jiný svět, než znával můj táta. Ačkoli si někdy říkám, že vlastně až tolik jiný nebyl.

• • •

O pár měsíců později, v březnu 1990, mi máma ukázala Knihu záznamů. Ten večer seděla na svém obvyklém místě u jídelního stolu a četla si ze zápisníku. Byl vysoký a tenký, takže připomínal miniaturní dveře, a volně svázaný tmavě hnědým bavlněným provázkem.

Už jsem dávno měla být v posteli, ale Ma si mě až do té chvíle nevšímala.

„Co je to s tebou?" zvolala najednou. A pak, protože nejspíš i jí samotné připadalo, že ta otázka nedává moc smyslu: „Máš hotové úkoly? Kolik je hodin?"

Úkoly jsem dodělala už před nějakou dobou a teď jsem se v televizi s vypnutým zvukem dívala na horor. Pořád si ho pamatuju: právě tam nějakého chlapa zavraždili sekáčkem na led. „Je půlnoc," řekla jsem vyplašeně, protože ten chlap byl měkký jako těsto.

Máma natáhla ruku a já šla k ní. Objala mě kolem pasu a přitiskla si mě k sobě. „Chceš vidět, co čtu?"

Sklonila jsem se nad zápisníkem a zadívala se na shluky slov. Čínské znaky se táhly po stránce jako zvířecí stopy ve sněhu.

„Je to příběh," řekla mi Ma.

„Aha. Jaký příběh?"

„Myslím, že je to román. Vystupuje tam dobrodruh Ta-wej, který pluje do Ameriky, a hrdinka jménem Čtvrtý máj – ta zase putuje přes poušť Gobi…"

Zahleděla jsem se na slova pozorněji, ale stejně jsem žádná nepoznávala.

„Dřív lidé opisovali celé knihy ručně," sdělila mi Ma. „Rusové tomu říkali samizdat, Číňané… hm, myslím, že pro to žádný výraz nemáme. Podívej se, jak je ten zápisník špinavý, tady jsou dokonce kousky trávy. Bůh ví, kolik lidí ho s sebou nosilo všude možně… je o desítky let starší než ty, Li-ling."

A co není? napadlo mě. Zeptala jsem se, jestli ten příběh do zápisníku opsal Pa.

Máma zavrtěla hlavou. Řekla mi, že je to krásný rukopis, dílo zkušeného kaligrafa, zatímco tátův rukopis nebyl žádný zázrak. „Ten zápisník

obsahuje jednu kapitolu z mnohem delšího díla. Tady stojí: číslo sedmnáct. Nepíše se tu, kdo je autorem, ale podívej, tady je titul: Kniha záznamů."

Položila zápisník. Tátovy papíry na jídelním stole připomínaly bílé čepičky vln, které se ženou kupředu a každým okamžikem se můžou přelít ze stolu a rozprsknout se na koberci. Byla tu i veškerá naše pošta. Od Nového roku začaly mámě chodit dopisy z Pekingu, kondolence od hudebníků z Ústřední filharmonie, kteří se teprve přednedávnem dozvěděli o tátově smrti. Ma ty dopisy musela číst se slovníkem, protože byly psány zjednodušenými znaky, které se nikdy neučila. Máma vyrostla v Hongkongu a učila se jen tradiční čínské písmo. V komunistické Číně však bylo v padesátých letech uzákoněno používání nových, zjednodušených znaků. Změnily se tisíce slov; například „psát" (sie) se změnilo z 寫 na 写 a „poznat" či „být obeznámen" (š') z 識 na 识. Dokonce i „komunistická strana" (kung-čchan-tang) se místo 共產黨 začala psát 共产党. Někdy Ma z nového tvaru znaku poznala tvar původní, jindy význam odhadla. Povídala, že je to jako číst dopis z budoucnosti nebo jako mluvit s někým, kdo se k ní otočil zády. Všechno navíc komplikovala skutečnost, že v posledních letech už čínsky téměř nečetla a byla zvyklá vyjadřovat většinu svých myšlenek anglicky. Moje kantonština se jí nelíbila, protože jsem prý měla „naprosto otřesnou výslovnost".

„Je tady zima," zašeptala jsem. „Pojď se už převléct do pyžama a vlézt si do postele."

Ma upírala zrak na zápisník a téměř mě neposlouchala.

„Budeš ráno unavená," naléhala jsem. „Budeš dvacetkrát posouvat budík."

Usmála se, ale její oči za brýlemi jako by se proti něčemu zatvrdily. „Běž spát," řekla mi. „Na mámu nečekej."

Dala jsem jí pusu na hebkou tvář. Zeptala se mě: „Co řekl buddhista, když dostal k narozeninám prázdnou krabici?"

„Co?"

„Sláva! Nic – přesně to jsem si celý život přál."

Zasmála jsem se, pak jsem zaúpěla, znovu se zasmála, potom se zachvěla, protože se mi vybavila ta oběť v televizi, její těstovitá kůže. Máma mě s úsměvem postrčila k ložnici.

Ležela jsem v posteli a uvažovala o několika věcech.

Zaprvé, že ve třídě – chodila jsem do páté – jsem úplně jiný člověk. Ve škole jsem byla vždycky tak dobromyslná a vyrovnaná, tak úspěšná, až jsem si říkala, jestli se moje duše a mozek neoddělují jedno od druhého.

Zadruhé, že v chudší zemi bychom máma a já nebyly tak osamělé. Když v televizi ukazovali chudé země, byly plné lidí, byly to nacpané výtahy snažící se vystoupat k oblakům. Lidé po šesti v posteli, po dvanácti v pokoji. Člověk měl jistotu, že kdykoli pronese svoje myšlenky nahlas, někdo ho uslyší, i když třeba nedobrovolně. Kdybyste chtěli někoho z chudé země potrestat, nejspíš by stačilo odtrhnout ho od rodiny a přátel, izolovat ho v nějaké chladné zemi a zdrtit osamělostí.

Zatřetí, a tohle byla spíš otázka: Jak to, že naše láska znamenala pro tátu tak málo?

Asi jsem usnula, protože jsem se najednou probudila a zjistila, že se nade mnou sklání máma. Konečky prstů mi otírala tváře. Přes den jsem nikdy nebrečela, jen v noci.

„Nech toho, Li-ling," konejšila mě. Šeptala mi spoustu věcí. Říkala mi: „Když jsi uvězněná v místnosti a nikdo ti nejde na pomoc, co uděláš? Musíš bušit do zdí a rozbít okna. Musíš vylézt ven a zachránit se. Je přece jasné, že pláč ti nijak nepomůže, Li-ling."

„Jmenuju se Marie!" zakřičela jsem. „Marie!"

Ma se usmála. „Kdo jsi?"

„Jsem Li-ling!"

„Jsi Holčička." Tak mi přezdíval táta, protože slovo 女 znamená nejen „žena" nebo „dívka", ale také „dcera". Rád žertoval, že tam, odkud sám pochází, se chudí nenamáhají dávat svým dcerám jména. Máma ho vždycky plácla do ramene a řekla kantonsky: „Nedělej jí z hlavy popelnici."

Pod ochranou máminy náruče jsem se znovu schoulila ke spánku.

Později mě probudilo, jak si máma pro sebe něco špitá a jak se pochechtává. V zimě bývala ráno ještě tma, ale mámin nečekaný smích se nesl pokojem jako bzučení elektrických kamínek. Její pleť voněla čistými polštáři a tím sladkým vonokvětkovým krémem, který používala.

Když jsem ji šeptem oslovila, zasmála se: „Cha." A pak: „Cha cha."

„Stojíš na zemi, nebo na moři?" zeptala jsem se jí.

A ona naprosto zřetelně odpověděla: *„Je tady."*

„Kdo?" Snažila jsem se prohlédnout tmou v pokoji. Skutečně jsem v tu chvíli věřila, že tam někdo je.

„Jeho adoptivní otec. Ten… hmm, ten… *Profesor*."

Pevně jsem se chytila jejích prstů. Nebe za záclonami začínalo měnit barvu. Chtěla jsem se společně s ní vydat do tátovy minulosti, ale na druhou stranu jsem z takové cesty měla strach: člověk se leckdy nechá odlákat iluzí, leckdy uvidí něco tak uhrančivého, že už ho nikdy nenapadne otočit se zpět. Bála jsem se, že i ona, stejně jako táta, zapomene, proč se vrátit domů.

Život venku – začátek nového školního roku, pravidelné písemky, zábava na matematickém soustředění – pokračoval, jako by nikdy neměl skončit, poháněn koloběhem ročních období. Tátovy zimní kabáty a letní saka dosud čekaly u dveří, pod jeho klobouky a nad jeho botami.

Začátkem prosince přišla ze Šanghaje naditá obálka a máma znovu usedla se slovníkem. Je to kapesní slovník, extrémně tlustý, s pevnou vazbou a zeleno-bílými deskami. Když otáčím stránky, jsou průsvitné a jako by nic nevážily. Tu a tam narážím na mastné skvrny nebo tmavá kolečka od kafe, jak si máma, anebo možná já, někam postavila hrnek. Slova jsou seřazena podle kořenů, jimž se také říká radikály. Například 門 je brána, ale zároveň je to radikál, tedy stavební kámen pro jiná slova a výrazy. Pokud bránou zasvítí světlo nebo slunce 日, získáme prostor 間. Pokud je v bráně kůň 馬, jde o útok 闖, a pokud jsou v bráně ústa 口, dostaneme otázku 問. Pokud je v ní oko 目 a pes 犬, máme ticho 閺.

Dopis ze Šanghaje měl třicet stránek a byl napsaný roztřeseným rukopisem; po pár minutách mě unavilo sledovat mámu, jak se s ním pachtí. Odešla jsem do předsíně a vykoukla přes vnitřní dvůr k sousedům. Uviděla jsem zubožený vánoční stromek. Vypadal, jako by se ho někdo snažil uškrtit vánočním řetězem.

Déšť padal v ostrých poryvech a vítr skučel. Donesla jsem mámě skleničku vaječného koňaku.

„Dobré zprávy?"

Ma odložila listy. Měla napuchlá víčka. „Jiné, než jsem čekala."

Přejela jsem prstem po obálce a začala luštit jméno na zpáteční adrese. Výsledek mě překvapil. „Žena?" podivila jsem se a rázem mě přepadly obavy.

Máma přikývla.

„Chce o něco poprosit," řekla, vzala mi obálku a zastrčila ji pod nějaké papíry. Přistoupila jsem k mámě blíž, jako kdyby byla vázou, která může každou chvíli sklouznout ze stolu, ale z jejích opuchlých očí vyzařovalo cosi nečekaného. Úleva? Nebo snad, k mému překvapení, radost? Ma pokračovala: „Žádá nás o laskavost."

„Přečteš mi ten dopis?"

Ma si stiskla kořen nosu. „Je vážně dlouhý. Píše, že tvého tátu mnoho let neviděla. Ale kdysi byli jako jedna rodina." Před slovem *rodina* zaváhala. „Píše, že její manžel učil tvého tátu na šanghajské konzervatoři skladbu. Ale potom ztratili kontakt. V těch těžkých letech."

„Jakých těžkých letech?" Probouzelo se ve mně podezření, že předmětem zmíněné laskavosti budou americké dolary nebo nová lednička, a bála jsem se, aby se mámu někdo nesnažil využít.

„Než ses narodila. Šedesátá léta. Když tvůj táta studoval hudbu." Ma s nečitelným výrazem sklopila oči. „Píše, že se s nimi Pa loni spojil. Napsal jí z Hongkongu pár dní před svou smrtí."

V hlavě se mi vyrojila řada otázek. Věděla jsem, že bych mámu neměla otravovat, ale toužila jsem jen porozumět, a tak jsem se nakonec zeptala: „Kdo je to? Jak se jmenuje?"

„Příjmením Teng."

„A jak křestním?"

Ma otevřela ústa, ale žádná slova z nich nevyšla. Nakonec se mi zadívala do očí a řekla: „Křestním je Li-ling."

Jmenovala se stejně jako já, jen se podepsala zjednodušenými znaky. Sáhla jsem po dopisu. Ma mi pevně sevřela ruku. Protože vytušila mou příští otázku, začala sama. „Těchhle třicet stránek se týká přítomnosti, ne minulosti. Její dcera přiletěla do Toronta, ale nemá platný pas. Její dcera nemá kam jít, potřebuje naši pomoc. Její dcera…" Ma hbitě zasunula dopis do obálky. „Její dcera přijede sem a bude nějakou dobu žít u nás. Rozumíš? Ten dopis se týká přítomnosti."

Byla jsem z toho úplně vedle. Proč by u nás měl bydlet někdo cizí?

„Její dcera se jmenuje Aj-ming," řekla máma a zvedla se od stolu. „Teď si potřebuju zavolat a připravit všechno na její příjezd."

„Je stejně stará jako já?"

Ma se zatvářila zmateně. „Ne, bude jí minimálně devatenáct, je to studentka. Teng Li-ling píše, že její dcera… píše, že Aj-ming se v Pekingu během demonstrací na náměstí Tchien-an-men dostala do problémů. Utekla."

„Do jakých problémů?"

„To stačí," zarazila mě máma. „Víc vědět nepotřebuješ."

„Ne! Potřebuju vědět víc!"

Ma rozzlobeně zaklapla slovník. „Kdo tě vychoval? Jsi moc mladá na to, abys byla takhle zvědavá!"

„Ale –"

„To stačí."

Ma počkala, až půjdu do postele, a zavolala si teprve pak. Mluvila ve své mateřštině, kantonsky, s krátkými vsuvkami v mandarínštině, a já i přes zavřené dveře slyšela, jak váhá nad tóny, u kterých si nikdy nebyla jistá.

„Je tam velká zima?" vyptávala se.

A pak: „Lístek na dálkový autobus si vyzvedneš v…"

Sundala jsem si brýle a zadívala se rozpitým oknem ven. Déšť vypadal jako vánice. Mámin hlas mi zněl cize.

Po dlouhé chvíli ticha jsem si brýle znovu zahákla za uši, vylezla z postele a vyšla z pokoje. Ma držela pero a před sebou měla položenou hromádku účtů, jako kdyby čekala na diktát. Uviděla mě a zeptala se: „Kde máš pantofle?“
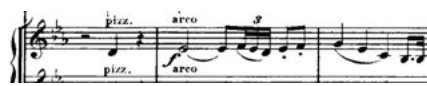
Řekla jsem, že nevím.

Ma vybuchla. „Mazej do postele, Holčičko! Copak mi nerozumíš? Chci mít chvíli klid! Nikdy mě nenecháš na pokoji, pořád mě sleduješ, jako kdyby sis myslela, že…“ Bouchla perem o stůl. Něco se z něj ulomilo a zacinkalo to na podlaze. „Myslíš si snad, že odejdu? Myslíš si, že jsem stejný sobec jako on? Že bych tě někdy opustila a ublížila ti jako on?“ Následoval dlouhý, bouřlivý výlev v kantonštině a pak: „Mazej do postele!“

Jak tam seděla s tím starým, těžkým slovníkem, vypadala hrozně sešle a křehce.

Utekla jsem do koupelny, práskla za sebou dveřmi, otevřela je, práskla s nimi ještě silněji a rozbrečela se. Pustila jsem vodu do vany, ale zároveň jsem si uvědomila, že ve skutečnosti toužím jít do postele. Moje vzlykání přešlo ve škytání, a když jsem se ho konečně zbavila, bylo slyšet jen tekoucí vodu. Usadila jsem se na kraj vany a dívala se na svá chodidla, pokřivená pod hladinou. Moje bledé nohy se pod vodou lámaly.

Ve vzpomínkách se ke mně vrátil Pa. Zastrčil do přehrávače kazetu, řekl mi, ať stáhnu okýnka, a rozjeli jsme se po Main Street a potom po Great Northern Way a vyhrávali Beethovenův „Císařský“ koncert v podání Glenna Goulda pod taktovkou Leopolda Stokowského. Kaskáda not se valila dolů a pak donekonečna vzhůru a táta pravou rukou dirigoval a levou řídil. Slyšela jsem, jak si pobrukuje, melodicky a rázně: TÁ! TA-ta-ta-ta TÁ!

Ta, ta, ta! Zatímco jsme se triumfálně vezli přes Vancouver, měla jsem pocit, že první větu nesložil Beethoven, ale vytváří ji můj táta. Pohyboval rukou ve schématu čtyřčtvrtečního taktu, s napínavým náběhem vzhůru mezi čtvrtou a první dobou,

a já přemítala, jak je možné, že člověk, který kdysi býval slavný, který v Pekingu hrál dokonce pro Mao Ce-tunga, dnes ani nemá doma vlastní klavír. Že se živí prací v obchodě. Co víc, přestože jsem škemrala o hodiny houslí, táta je vždycky zamítl. A přitom teď jedeme přes město v objetí téhle oslavné hudby, aby minulost, Beethovenova ani tátova, nikdy nezemřela: pouze se rozlévala pod čelním sklem a pak se vzedmula a zaplavila nás jako slunce.

Buick už jsme neměly; Ma ho prodala. Vždycky byla z nich dvou ta houževnatější, jako kaktus v obýváku, jediná rostlina v bytě, která přežila tátův odchod. Táta potřeboval k životu víc. Voda ve vaně už mě zahalila celou. Najednou jsem se zastyděla, že tak plýtvám, a zavřela jsem kohoutek. Táta mi jednou řekl, že hudba je plná ticha. Nic mi nezanechal, žádný dopis, žádný vzkaz. Ani slovo.

Ma zaklepala na dveře.

„Marie," řekla. Vzala za kliku, ale bylo zamčeno. „Li-ling, jsi v pořádku?"

Uplynula dlouhá chvíle.

Pravda je, že jsem tátu měla radši. Uvědomila jsem si to ve stejné chvíli, kdy jsem najisto pochopila, že nesmírně trpěl a že mě máma nikdy, za nic na světě neopustí. I ona ho milovala. S pláčem jsem zvedla ruce na hladinu. „Jen se potřebuju vykoupat."

„Aha," řekla. Její hlas jako by ozvěnou vycházel přímo z vany. „Ať tam nenastydneš."

Znovu zkusila vzít za kliku, ale pořád bylo zamčeno.

„Nějak to zvládneme," řekla nakonec.

V tu chvíli jsem si nic nepřála tolik jako probudit nás obě z tohohle snu. Nakonec jsem si jen bezmocně opláchla slzy a přikývla jsem. „Já vím."

Poslouchala jsem, jak šoupání jejích pantoflů odeznívá v dálce.

Šestnáctého prosince 1990 přijela máma domů v taxíku s novou dcerou, která neměla bundu, jen vlněný svetr, tlustou šálu, modré džíny a plátěné boty. Nikdy dřív jsem žádnou mladou Číňanku nepotkala, tedy žádnou takovou, která by se stejně jako táta skutečně narodila v Číně. U nohou se jí v nervózním rytmu pohupovaly šedé palčáky, pověšené na šňůrce kolem krku. Konce modré šály, oba s třásněmi, jí visely jeden vpředu a druhý vzadu, jako nějakému akademikovi. Lilo jako z konve a ona šla se skloněnou hlavou, v ruce středně velký kufr, který se zdál prázdný. Byla bledá a vlasy se jí leskly jako moře.

Nenuceně jsem otevřela dveře a vyvalila oči, jako bych žádné hosty nečekala.

„Holčičko," oslovila mě máma. „Vezmi ten kufr. Šup."

Aj-ming vstoupila dovnitř a zastavila se na okraji rohožky. Když jsem se natáhla pro kufr, mimoděk jsem rukou zavadila o její, ale ona se neodtáhla. Naopak, zvedla druhou ruku a zlehka ji položila na tu moji. Zadívala se na mě s takovou otevřeností a zvědavostí, že jsem stydlivě zavřela oči.

„Aj-ming," řekla Ma. „Dovol, ať vás představím. Tohle je moje Holčička."

Odtáhla jsem se a otevřela oči.

Ma si sundala kabát a podívala se nejdřív na mě a potom po pokoji. Hnědý gauč se třemi béžovými pruhy pamatoval lepší časy, ale naparádila jsem ho všemi květovanými polštáři a plyšáky ze svojí postele. Taky jsem pustila televizi, aby pokoj působil živěji. Ma na mě důrazně kývla. „Holčičko, pozdrav se s tetou."

„Klidně mi říkej Aj-ming. Prosím. Vážně, bude to, hmm, lepší."

Abych je obě uklidnila, pozdravila jsem: „Ahoj."

Kufr byl velice lehký, přesně jak jsem se domnívala. Natáhla jsem volnou ruku, abych od Aj-ming vzala bundu, a až pak jsem si vzpomněla, že žádnou nemá. Moje ruka zakolísala ve vzduchu jako otazník. Ona se k ní otočila, popadla ji a pevně mi s ní potřásla.

V očích měla tázavý pohled. Vlasy na jedné straně volně padaly dolů a na druhé byly upnuté k hlavě, což vyvolávalo dojem, že k vám Aj-ming

pořád stojí z profilu a právě se chystá otočit. Aniž pustila moji ruku, neslyšně se vyzula z bot, nejdřív z jedné a pak z druhé. Na šále se jí leskly špendlíkové hlavičky deště. Vedly jsme s mámou v poslední době tak uzavřený život, že jsem si ani nevzpomínala, kdy u nás naposledy byl někdo na návštěvě. V přítomnosti Aj-ming působilo všechno nezvykle, jako by se zdi nakláněly o pár centimetrů blíž, aby si ji prohlédly. Předešlého večera jsme konečně uklidily tátovy dokumenty a zápisníky, uložily jsme je do krabic a ty naskládaly pod kuchyňský stůl, který teď na první pohled působil prázdně. Vyprostila jsem ruku a řekla Aj-ming, že odnesu kufr do jejího pokoje.

Ma ji provedla po bytě. Já se stáhla na gauč a předstírala jsem, že sleduju předpověď počasí, kde věštili déšť po celý zbytek týdne, po celý zbytek roku 1990, po celý zbytek století, ba po celý zbytek věčnosti. Jejich dva hlasy se střídaly jako kabinky na lanovce, jen občas je přerušilo ticho. Napětí v bytě se přeneslo i na mě a já měla pocit, že podlaha je z papíru, že jsou všude napsaná slova, která neumím přečíst, a že jedno unáhlené gesto by mohlo pomačkat celý dům.

Najedly jsme se společně u jídelního stolu. Máma odebrala jednu desku, čímž stůl proměnila z vejce na kruh. V jednu chvíli přerušila své nesouvislé řečnění a napomenula mě pohledem: *Přestaň civět.*

Párkrát jsem nechtíc kopla do některé krabice pod stolem a Aj-ming sebou pokaždé trhla.

„Nevadí ti, jak je tu chladno, Aj-ming?“ vyptávala se máma rozjařeně a mně nevěnovala pozornost. „Já jsem poprvé viděla zimu, až když jsem přišla do Kanady.“

„V Pekingu bývá zima, ale mně nevadila. Vyrostla jsem ve skutečnosti daleko odtamtud, na jihu, kde je vlhko a teplo, a tak pro mě chladno v Pekingu taky bylo něco nového.“

„Já v hlavním městě nikdy nebyla, ale slyšela jsem, že tam vítr přináší prach z pouští na západě.“

„To je pravda.“ Aj-ming s úsměvem přikývla. „Dostane se všude, pod oblečení a do vlasů, dokonce i do jídla.“

Seděla jsem naproti ní a viděla, že je jí doopravdy devatenáct. Měla opuchlé a unavené oči a překvapivě mi připomínala mámu, když truchlila. Myslím si, že někdy stačí se na člověka podívat, a hned víte, že je plný slov. Možná v něm ta slova zadržuje bolest nebo diskrétnost, anebo třeba lstivost. Možná jsou to slova ostrá jako břitva, která jen čekají, kdy budou moci prolít krev. Cítila jsem se zároveň jako dítě i jako dospělá. Přála jsem si, abychom s mámou mohly být o samotě, ale z nevysvětlitelného důvodu jsem si také přála mít na blízku Aj-ming.

„Co znamená to ‚ming' v Aj-ming?" zeptala jsem se anglicky a kopla do krabice, abych upoutala pozornost. „Je to ‚ming' jako ‚porozumět', nebo ‚ming' jako ‚osud'?"

Obě se na mě podívaly.

„Věnuj se kuřeti," řekla mi Ma.

Naše návštěvnice si mě s potěšeným výrazem prohlížela. Ve vzduchu mezi námi nakreslila znak 明. Slunce a měsíc pohromadě, čímž vzniká porozumění nebo jas. Bylo to úplně všední slovo.

„Moji rodiče měli na mysli spojení àj míng," vysvětlila. „‚Vážit si moudrosti'. Ale máš pravdu, dá se to vykládat i jinak. Jako… hmm, ne vážit si osudu, to přímo ne, ale přijímat ho." Znovu zvedla misku a zapíchla hůlky do nadýchané rýže.

Ma se zeptala, jestli něco potřebuje nebo jestli by si přála dělat něco konkrétního.

Aj-ming postavila misku na stůl. „Upřímně řečeno, připadá mi, že už jsem se hrozně dlouho v noci pořádně nevyspala. V Torontu jsem neměla klid. Každých pár týdnů jsem se musela stěhovat."

„Do jiného domu?" zeptala se Ma.

Aj-ming se celá chvěla. „Myslela jsem si… bála jsem se policie. Děsila jsem se, že by mě poslali zpátky. Nevím, jestli vám máma vylíčila úplně všechno. Snad ano. V Pekingu jsem se nedopustila ničeho špatného, ničeho protizákonného, ale stejně… V Číně mi na útěku pomohli teta se strýcem, přešla jsem přes hranici do Kyrgyzstánu a pak… jste mi koupila lístek sem. Navzdory všemu jste mi pomohla… Jsem vám nesmírně

vděčná, nejspíš vám nikdy nebudu schopná poděkovat tak, jak bych měla. Omlouvám se za všechno…“

Ma z toho byla viditelně nesvá. „Tumáš,“ řekla. „Sněz něco.“

Aj-ming se však mezitím proměnila. Ruce se jí třásly tak, že nedokázala ovládnout hůlky. „Každý den se vracím zpátky, o všem přemýšlím a pořád nemůžu pochopit, jak jsem se ocitla tady. Jsem jako uprchlík. Máma se doma trápí. Já se bojím usnout… někdy se mi zdá, že nic z toho se ve skutečnosti nestalo, a když se pak probudím, připadám si jako v noční můře. Kdybych byla u mámy, kdyby byl táta ještě naživu, kdyby… ale ze všeho nejdůležitější teď je, abych na sobě začala pracovat, protože v tuhle chvíli nemám vůbec nic. Nemám dokonce ani pas. Ten dosavadní se bojím používat, protože není… legální. Nebyl můj, ale neměla jsem na vybranou. Slyšela jsem, že když se dostanu přes hranici do Spojených států, platí tam pro čínské studenty amnestie a mohla by se vztahovat i na mě. Ale i když teď nic nemám, slibuju, že vám všechno časem vynahradím. Přísahám.“

„Č’-nu,“ řekla Ma a naklonila se k ní. Ta slova mě zmátla. Znamenají „bratrova dcero“, ale Ma žádné bratry neměla.

„Chtěla jsem se o ně postarat, ale všechno se tak rychle změnilo. Všechno je najednou špatně.“

„Před námi se nemusíš obhajovat,“ ubezpečila ji Ma. „Jsme jedna rodina a to myslím naprosto vážně, rozumíš? Neříkám to jen tak.“

„A navíc,“ dodala Aj-ming a náhle zbledla, „mě hrozně mrzí, co postihlo vás. Upřímnou soustrast.“

Máma a Aj-ming se na sebe zahleděly. „Díky,“ řekla Ma. Do očí jí najednou vstoupily slzy a já rázem celá ztuhla. Navzdory tomu, čím jsme si prošly, máma plakala zřídka. „A upřímnou soustrast i tobě. Můj manžel měl tvého otce moc rád.“

První sobotu, kdy máma nemusela do práce, se vypravila do centra a přinesla domů ponožky, svetry, jeden pár zimních bot a bundu. Zpočátku Aj-ming hodně spala. Když se vynořila z máminy ložnice, měla rozcuchané vlasy a na sobě moje legíny a mámino staré tričko. Bála se chodit ven,

takže uplynula řada týdnů, než si ty nové boty vůbec obula. Zato bundu nosila každý den. Odpoledne si často četla, sedávala u kuchyňského stolu, na němž měla vyskládané tátovy knihy. Ruce nechávala schované v kapsách bundy a na rozečtenou knihu si pokládala sekáček, aby se jí nezavírala. Občas jí do tváře sklouzly vlasy a zaclonily výhled a ona si je pokaždé stáhla dozadu a zastrčila pod límec svetru.

Jednou večer, to u nás už byla asi týden, požádala mámu, ať jí vlasy ostříhá. Vzpomínám si, že to bylo těsně po Vánocích. Protože jsem měla prázdniny, trávila jsem většinu času mlsáním čokoládových želviček u televize. Máma mě zavolala, ať jdu Aj-ming postříkat vlasy z umělohmotného rozprašovače, ale já odmítla a prohlásila jsem, že bychom vlasy naší návštěvnice měly nechat na pokoji.

Obě se rozesmály. Aj-ming řekla, že chce vypadat moderně. Odebraly se do kuchyně, rozložily na zem noviny, Aj-ming si sundala bundu a sedla si na stoličku, aby Ma měla její dlouhé vlasy hned u ruky. Dívala jsem se na epizodu *A-teamu*, ale při kovovém cvakání nůžek a při jejich chichotání jsem se nedokázala soustředit. Jakmile začaly první reklamy, vydala jsem se do kuchyně, abych se podívala, jak jim to jde.

Aj-ming seděla se sepjatýma rukama, jako kdyby se modlila, a vykulila na mě oči. Ma už jí ostříhala asi třetinu hlavy a dlouhé, vlhké vlasy ležely na zemi jako nějací zmasakrovaní mořští tvorové. „To ti jich není líto?“ zeptala jsem se.

Ma zvedla svou zbraň. „Ty přijdeš na řadu za chvíli, Holčičko.“

„Ma-li, Nový rok je za rohem. Nejvyšší čas na nový účes.“ Aj-ming činilo potíže vyslovit „Marie“, proto se rozhodla používat čínskou verzi, která podle slovníku znamená „půvabný minerál“.

Ma v tu chvíli odstřihla další hrst vlasů. Zatřepotaly se, jako by dosud dýchaly, a snesly se k podlaze.

„Je to kanadský Nový rok. V Kanadě se na Nový rok nikdo nestříhá. Tady se pije šampaňské.“

Kdykoli Ma stiskla píst umělohmotného rozstřikovače, Aj-ming zahalil jemný opar a ona pevně zavřela oči, protože jí byla zima. Dívala jsem

se, jak se mi Aj-ming proměňuje před očima. Ani její bledá pleť už nepůsobila tak strašlivě. Když jí Ma zkrátila vlasy po ramena, začala tvarovat ofinu, která velmi elegantně vedla šikmo přes čelo. Aj-ming byla ohromně krásná. Měla tmavé a jasné oči a tvar jejích rtů vytvářel, jak říkají básníci, růži rozkvetlou na pleti. Do tváří se jí vkradl ruměnec, který tam ještě před hodinou nebyl, a rudě zaplál pokaždé, když se na ni máma dlouze zahleděla a hodnotila své dílo. Na mě obě úplně zapomněly.

Když jsem se vrátila do obýváku k *A-teamu*, v televizi právě běžely závěrečné titulky. Žuchla jsem na gauč a přitáhla si kolena pod bradu. Skoro ve všech oknech kromě našeho svítily vánoční žárovičky a já měla pocit, že náš dům bedlivě pozorují ufoni, kteří se rozhodují, jestli přistát ve Vancouveru, nebo pokračovat jinam. Tihle mimozemšťané v létajícím talíři se ptali: Mají limonádu? Co jedí? Neměli bychom počkat a vrátit se na jaře? *Přistaňte*, vybízela jsem je. *Lidé nejsou stvořeni k tomu, aby se vznášeli ve vzduchu. Kdybychom si neuvědomovali, kolik naše tělo váží, kdybychom necítili gravitaci, snadno bychom zapomněli, kdo jsme, a nevědomky bychom ztratili ponětí o realitě.*

Aj-ming měla rozečtenou jednu tátovu dvojjazyčnou sbírku poezie. Zvedla jsem ji; dobře jsem ji znala, protože jsem ji používala v hodinách kaligrafie. Zalistovala jsem v ní, až jsem narazila na báseň, jejíž verše si táta podtrhal:

Dívám se, jak se noc pomaličku točí dokola.
Ozvěny v domě; chci jít nahoru, netroufám si.
Záře za plentou; přeju si vstoupit za ni, nemůžu.
Příliš by bolelo spatřit vlaštovku na jehlici v jejích vlasech.
Stud by mne polil při pohledu na fénixe v jejím zrcadle.
Do Cheng-tchangu vrátím se za úsvitu
v drahokamy vykládaném sedle, pohasínaje jako světlo.

Přečetla jsem si báseň dvakrát a knížku zavřela. Doufala jsem, že táta v posmrtném životě, do něhož se odebral, také slaví Vánoce a Nový rok,

ale bála jsem se, že je osamělý a že na rozdíl od Aj-ming zatím nenašel rodinu, která by se ho ujala. Přestože jsem na něj měla zlost, přestože mě naplnil bolestí, která pořád nepolevovala, přála jsem mu, aby byl šťastný.

Nedalo se samozřejmě zabránit tomu, aby Aj-ming objevila krabice pod stolem. V lednu jsem jednou přišla domů ze školy a zjistila, že tátovy listiny byly odhaleny – ne že by vytahala krabice zpod jídelního stolu, rovnou odsunula celý stůl. Jedna krabice byla úplně prázdná. Tátovy deníky, rozložené na stole, mi připomněly chudý sortiment na vancouverském bleším trhu. A co horšího, Aj-ming uměla přečíst každý znak, zatímco já, jeho jediná dcera, jsem nerozluštila ani větu.

Chystala zelný salát a nastrouhala tolik křenu, až jsem si říkala, že se tam snad žádné zelí ani nevejde.

Podotkla jsem, že nevím, jestli můj žaludek tolik křenu snese.

Roztržitě přikývla, nasypala do mísy zelí a začala s ním zběsile pohazovat. Všechno létalo do vzduchu a pršelo zpátky do mísy. Aj-ming měla máminu zástěru s nápisem „Kanada: sousední svět“ a pod ní svoji zimní bundu.

Přistoupila k jídelnímu stolu. „Když jsem byla malá, jednou jsem se s tvým tátou setkala.“

Ztuhla jsem na místě. Zatím jsme se s Aj-ming o mém tátovi nebavily. Představa, že ho znala a že ji až do téhle chvíle nenapadlo se mi o tom zmínit, mě naplnila takovým zklamáním, že jsem sotva mohla dýchat.

„Dneska odpoledne,“ pokračovala, „jsem si začala prohlížet ty krabice. To jsou věci po tvém tátovi, že jo? Samozřejmě vím, že jsem vás nejdřív měla požádat o svolení, ale bylo tam tolik zápisníků.“

Odpověděla jsem s odvráceným pohledem. „Táta se do Kanady přistěhoval v sedmdesátém devátém. To je dvanáct let zápisků. Celý život. Jinak nám po něm skoro nic nezůstalo.“

„Začala jsem tomu tady říkat místnost pro ca-ťi,“ poznamenala. „Místnost pro věci, které nikam nezapadají. Útržky, zlomky…“

Abych zklidnila třas, který se mi z prsou začínal šířit do končetin, opakovala jsem si v duchu slova, která Aj-ming právě použila a která jsem nikdy předtím neslyšela: ca-ťi.

„Rozumíš, ne?“ zeptala se. „Věci, které nikdy neříkáme nahlas, a tak končí tady, ukryté v soukromých deníčcích a notesech. Když je objevíme, bývá už moc pozdě.“ Aj-ming svírala v náruči jeden zápisník. Okamžitě jsem ho poznala: byl vysoký, ale tenký, tvarem připomínal miniaturní dveře a byl volně svázaný bavlněným provázkem. Kniha záznamů.

„Tohle už jsi viděla?“ Když jsem neodpovídala, smutně se na mě usmála. „Tohle je rukopis mého táty. Vidíš? Psal ohromně lehce a obratně. A vždycky pečlivě, i ty nejjednodušší znaky. Měl pečlivost v povaze.“

Otevřela zápisník. Slova jako by plula po stránkách a pohybovala se o vlastní vůli. O krok jsem ustoupila. Nemusela mi nic ukazovat, věděla jsem, jak zápisník vypadá.

„Já mám taky svoje ca-ťi,“ pokračovala. „Ale jsou teď všude možně a nevím, jak je posbírat dohromady. Víš, proč si vedeme deníčky, Ma-li? Určitě pro to existuje nějaký důvod, ale k čemu to je, zapisovat si tak bezvýznamné věci? Můj táta byl velký skladatel, velký hudebník, ale vzdal se svého nadání, aby mě mohl chránit. Byl to poctivý a slušný člověk a i tvůj táta si v sobě chtěl něco z něj uchovat. I tvůj táta ho měl rád. Ale nechali ho zemřít. Zabili ho jako nějaké zvíře. Jak mi tohle někdo dokáže vysvětlit? Kdyby byl můj táta naživu, nebyla bych tady. Nebyla bych sama. A tvůj táta, ten by se nebyl… Ach, Ma-li. Promiň. Promiň.“

Takhle se Aj-ming za celý ten více než měsíc, co u nás byla, ještě nikdy nezachovala. Nejenže se rozplakala, ale emoce ji přemohly natolik, že se ani neodvrátila, ani si neschovala obličej do dlaní. Hrozně mě to rozrušilo, ten tichý nářek, který obracel celý svět naruby. Připadalo mi, že říká: „Pomoz mi, pomoz mi.“ Měla jsem strach se jí dotknout, aby se její bolest nepřelila do mého těla a nezůstala navždycky ve mně. Nevydržela jsem to. Odvrátila jsem se od ní. Odešla jsem do svého pokoje a zavřela dveře.

Pokoj mi připadal hrozně malý. *Rodina*, šeptala jsem si, to je vzácná krabička, která se nedá otevírat a zavírat podle toho, jak se komu zlíbí, i když to tak máma říká. Tátova fotka na prádelníku mi způsobovala hrozná muka. Ne, sama jeho fotka ne, to ten pocit, který ve mně vyvolávala, ta zhoubná emoce, která otravovala všechno, co jsem v sobě měla, dokonce i moji lásku k mámě a Aj-ming. Nejradši bych s tou fotkou praštila na podlahu, ale bála jsem se, že můj táta na ní je skutečný, a kdybych ji poškodila, už by se nikdy nemohl vrátit domů. Venkovní déšť bubnoval do mých myšlenek. Klouzal po okenní tabulce, proměňoval se a ty potůčky na skle, chvíli větší, chvíli menší, potůčky, které se chvěly a spojovaly, mě začínaly mást a hypnotizovat. Jsem skutečně tak bezvýznamná? Skutečně nikdy nic nezměním? Najednou se mi vybavila tátova vůně, sladká jako nové listí nebo čerstvě posečená tráva, vůně jeho mýdla. Jeho hlas s nezvykle formální skladbou vět: „Co si dcera přeje sdělit otci? Proč dceruška pláče?" Hlas jako žádný jiný na celém světě.

Mimoděk se mi vybavilo, jak jsem mámu zaslechla říkat, že když tátu našli, téměř nic u sebe neměl. Mluvila po telefonu s nějakou svou známou v Hongkongu. Říkala, že kufr, který si z domova odvážel plný, byl prázdný. Všeho se zbavil, včetně snubního prstenu, diskmena Sony a své hudby. Dokonce u sebe neměl ani žádnou naši fotku. Zanechal po sobě jediný vzkaz, ale nebyl to vzkaz na rozloučenou. Stálo v něm, že má dluhy, které nedokáže splatit, že selhal do takové míry, že s tím nedokáže žít, a že si přeje být pohřben v Hongkongu, u čínské hranice. Stálo tam, že nás miluje.

Táta nás každý rok bral na symfonii. Nikdy jsme neměli dobrá místa, ale Pa říkal, že to nevadí, důležité je být tam, nacházet se v sále, v němž se znovu a znovu rodí hudba, jakkoli stará. Život je plný překážek, říkal mi, a nikdo si nemůže být jistý, že zítra nebo za rok bude cokoli stejné jako dnes. Vyprávěl mi, že když byl kluk, bral ho jeho adoptivní otec, Profesor, v Šanghaji na symfonii a že ho tyhle zážitky navždycky změnily. Najednou v sobě objevil zdi, o jejichž existenci do té doby neměl tušení. „Věděl jsem, že je mi souzeno vést jiný život," říkal. Jakmile si

přítomnost těch zdí uvědomil, nedokázal myslet na nic jiného než na to, jak je zbořit.

„Jaké zdi?“ ptala jsem se.

„Ming,“ vysvětlil. „Osud.“ Teprve později, když jsem si to slovo znovu vyhledala, jsem zjistila, že ming 命 znamená „osud“, ale také „život“.

Klepání na dveře mě vrátilo do mého pokoje, k dešti a k sobě samé.

„Ma-li,“ začala Aj-ming, usazená u mé postele. Rozsvítila stolní lampičku a vypadala jako můj bledý stín. „Neměla jsem si číst deníky tvého táty. To jsem ti chtěla říct. Opravdu mě to mrzí, Ma-li. Odpusť mi, prosím.“

Ticho se prohlubovalo. Seděla jsem od ní tak daleko, jak to jen šlo, na polštářích.

„Já se vážně hrozně bojím,“ špitla Aj-ming.

„Čeho se bojíš?“

„Že mě tvoje máma vykáže z domu. O samotě už bych znovu nepřežila. Vím, že ne.“

Probudil se ve mně stud. Její slova mi bůhvíproč připomněla tátu. „Jsi naše rodina, Ma to říkala.“

„Jenže, Ma-li, naše životy jsou tak zmatené. A naše rodiny dělí ten… hluboký žal.“

Přikývla jsem, jako bych rozuměla.

Aj-ming pokračovala: „Můj táta miloval hudbu, stejně jako ten tvůj. Učil na šanghajské konzervatoři, ale to bylo ještě předtím, než jsem se narodila.“

„Co dělal potom?“

„Dvacet let pracoval ve fabrikách. Nejdřív vyráběl dřevěné bedny a potom montoval rádia.“

„Tomu nerozumím. Proč dělal tohle, když miloval hudbu?“ Pršelo tak prudce, že kapky bubnovaly na okno jako kuličky stříbra. Zničehonic se mi před očima vynořila máma: čekala na autobusové zastávce, kabát se jí lepil k tělu, vítr a déšť ji studily až na kost.

„Setkala jsem se s tvým tátou," vyhnula se Aj-ming mé otázce. „Když jsem byla malá, přišel Ťiang Kchaj do naší vesnice. Můj táta byl hrozně rád, že ho po tolika letech vidí. Bylo to v sedmasedmdesátém, předseda Mao byl po smrti a začínala nová éra. Spousta věcí se měnila, ale můj táta byl přesto opatrný a nedával najevo emoce. I tak jsem viděla, jak moc pro něj návštěva Ťiang Kchaje znamená, a proto mi navždycky utkvěla v paměti. A když potom můj otec zemřel, Ťiang Kchaj nám zavolal. Tvůj Pa byl v Hongkongu. Mluvila jsem s ním po telefonu."

„Aj-ming, já o svém tátovi mluvit nechci. Už nikdy, nikdy nechci slyšet jeho jméno."

„Hmm," zamručela. Vrazila si ruce do kapes bundy, ale hned je zase vytáhla.

„Proč je ti pořád taková zima?" zeptala jsem se nechápavě.

Krátce zatleskala, aby si ruce zahřála. „Z Pekingu jsem odjížděla v zimě a myslím, že mi ten chlad zůstal v kostech, protože od té doby nejsem schopná se zahřát. Máma a babička mi pomohly utéct z Číny. Bály se, protože… jsem se neuměla přetvařovat. Nedokázala jsem žít dál, jako by se nic nezměnilo." Aj-ming se zachumlala hlouběji do bundy. Působila hrozně mladě a osaměle.

„Hodně se ti stýská po mámě, viď?"

Aj-ming přikývla.

Vtom mě něco napadlo. Slezla jsem z postele a vyšla z pokoje. Zápisník s rukopisem jejího otce, Knihu záznamů, jsem našla snadno. Vzala jsem ho do pokoje, protože jsem věděla, že jí udělá radost. Ale když jsem ho Aj-ming podala, nevšímala si mě.

Zkusila jsem to znovu. „Ma povídala, že je to hrozně dobrodružné, že tam někdo pluje do Ameriky a někdo jiný se vydá do pouště. Povídala, že ten, co to opisoval, byl mistr kaligrafie."

Aj-ming se vynořila z bundy. „Je pravda, že můj táta měl krásný rukopis, ale žádný mistr kaligrafie nebyl. A vůbec, i kdyby ta Kniha záznamů byla sebelepší, je to jenom smyšlený příběh. Ve skutečnosti se to nestalo."

„To nevadí. Když mi ho budeš číst, zlepším se v čínštině. A to se skutečně stane."

Usmála se. Chvíli otáčela stránky a pak zápisník vrátila na deku, jakousi neutrální půdu mezi námi. „Není to dobrý nápad," řekla. „Je to sedmnáctá kapitola. Nemá smysl začínat uprostřed, obzvlášť pokud je to jediná kapitola, kterou máte."

„Můžeš mi těch prvních šestnáct kapitol stručně převyprávět. Určitě je znáš."

„To nejde!" Ale zasmála se. „Takhle jsem vždycky dotírala na babičku, aby udělala něco, co dělat nechtěla."

„A přemluvila jsi ji?"

„Někdy."

Zalezla jsem si pod deku, jako by tím bylo rozhodnuto.

„Než se uvelebíš," podotkla Aj-ming, „měla bych ti říct, že mojí babičce všichni říkají matka Kudla."

„Ale to není její pravé jméno!"

„V tomhle příběhu jsou všechna jména pravá." Uličnicky naklonila hlavu. „Jak bych měla říkat tobě? Holčičko? Nebo Ma-li? Nebo Li-ling? Které z nich je tvoje pravé jméno?"

„Všechna jsou pravá." Ale už když jsem to říkala, sama jsem o tom zapochybovala a s obavami mě napadlo, že každé z těch jmen zabírá moc místa a možná má každé svoji vlastní osobnost a že já sama se mezi nimi nakonec úplně ztratím.

Celá popletená jsem se ve volném prostoru na posteli schoulila do klubíčka. Aj-ming dál listovala zápisníkem. Zeptala jsem se jí, jak matka Kudla vypadá. Aj-ming mě pohladila po vlasech a na chvíli se zamyslela. Potom mi řekla, že na matce Kudle je všechno zároveň velké i malé: protáhlá obočí nad drobnýma očkama, malý nosík a velké tváře, ramena jako hory. Matka Kudla si už od dětství natáčela vlasy; když zestárla, byly lokny tak řídké a jemné, že působily jako vzduch. Matka Kudla se smála jako kavka, bývala hrozně popudlivá a ukřičená, a už když byla dítě, nikdo si nedovolil nebrat ji vážně.

Zavřela jsem oči a Aj-ming odložila zápisník.

Matka Kudla a její mladší sestra Buřina zpívaly v čajovnách a restauracích dvojhlasé melodie tak překrásné, že kouzlo jejich hlasů rozhánělo všechny velké i malé chmury. Cestovaly mezi městy a vesnicemi, vyprávěla Aj-ming, vystupovaly na provizorních jevištích a tmavé vlasy jim zářily květinami nebo mincemi na šňůrkách. Cykly příběhů jako *Příběhy od jezerního břehu* mohly mít i sto kapitol a staří vypravěči je byli schopní protahovat na celé měsíce, ba i roky. Posluchači nedokázali odolat; scházeli se přesně jako hodinky, celí nedočkaví, kdy už uslyší další pokračování. Byla to doba chaosu, bomb a povodní, kdy z rádií zněly milostné písně a jako slzy kanuly po ulicích. Hudba provázela svatby, narození, obřady, práci, pochodování, nudu, střety i smrt; hudba a příběhy jsou i v takových dobách útočištěm, únikem – všude.

V TÉ DOBĚ PATŘILY vesnice každých pár týdnů někomu jinému, jednou komunistům, příště nacionalistům, potom Japoncům. Bylo nesmírně snadné splést si bratra se zrádcem nebo někoho blízkého s nepřítelem, žít v obavách, že jste se narodili v nesprávném okamžiku dějin. Ale v čajovně si mohl každý zazpívat pár písniček, každý mohl pozvednout kalíšek s vínem a připít si na platnost a trvalost lásky. „Lidi věděli, že na rodinu a příbuzné je pořád spoleh," říkala matka Kudla. „Věděli, že kdysi existoval normální život. Ale nikdo jim nedokázal vysvětlit, proč se zničehonic a úplně bezdůvodně všechno, na čem jim záleželo, rozpadalo v prach."

V osmnácti pojmenovala své novorozeňátko Vrabčák – bylo to skromné jméno, které se chlapcům dávalo zřídka. Vrabec je ptáček tak obyčejný, že jej bohové i lidé, idealisté i zloději, komunisté i nacionalisté pohrdavě

přehlížejí. Mírumilovný vrabec nic neváží, protože si s sebou nenosí žádný raneček a nedoručuje žádné zprávy.

Vrabčák se v raném dětství nikdy pořádně nevyspal. Hosté v čajovnách malých měst opile pokřikovali po boku jeho matky a tety, muži hřměli jako pozouny, ženy trylkovaly jako flétny. V pěti letech už si sám vydělával na živobytí, zpíval „Píseň o studeném dešti" nebo „Na tom místě vzdáleném", balady tak strhující, že se i ti, kteří neměli v kapsách nic než prach, snažili něčím ho nakrmit, kouskem tuřínu nebo chlebovou kůrkou nebo třeba jen obláčkem z dlouhé fajfky. „Tady ho máme, vrabčáčka (nebo ptáčka zpěváčka, nebo štěbetálka, nebo cvrlikálka)," říkaly babičky, „pojď si zase zobnout z našeho srdíčka."

Jednou v tom chaosu potkali v jedné opuštěné vesnici soubor slepých muzikantů. Soubor kráčel – každý člen s rukou na lokti toho před sebou – za vidoucí dívenkou, které mohlo být snad jen osm nebo devět. Vrabčák se zeptal mámy, jak se ti slepí muzikanti, kteří se v prachu plouží kupředu jako dlouhý had, dokážou schovat, až přiletí válečné letouny a začnou bombardovat domy a uprchlíky, stromy a řeky. Matka odpověděla bez příkras: „Ti jsou odepsaní. Může jediná dlaň zakrýt celé nebe?" Měla pravdu. Rok za rokem se silnice plné kráterů rozpadaly, celá města mizela z povrchu země, zadupána do bahna, a zůstávaly po nich jen trosky, psi a hnilobný, nechutně nasládlý pach těl, která se počítala na stovky, na tisíce a potom na miliony. Jenže z Vrabčákovy paměti tohle všechno vytlačily tisíce písní, jejichž slova se musel naučit („Nás dva navždycky rozděluje řeka / mé srdce a rozum ubírají se dvěma směry…"), takže v dospělosti si z války téměř nic nepamatoval. Jen na tenhle soubor slepých muzikantů nedokázal zapomenout. Viděl je jednou na začátku války a potom, ke svému úžasu, ještě podruhé krátce před koncem, když se i se svou vidoucí dívkou, teď o několik let starší, vynořili bůhvíodkud a pak, s pobrukováním hudebních nástrojů, zmizeli bůhvíkam, jako stuha donekonečna se proplétající mezi budovami. Byli skuteční? Že by snad i on, matka Kudla a teta Buřina stejně jako tihle muzikanti mimoděk objevili způsob, jak přežít – totiž tak, že nadobro zneviditelněli?

Psal se rok 1949 a občanská válka klopýtala ke svému konci. Byli právě ve městě u velké řeky a tající ledy venku praštěly tak, jako by v celé Číně praskaly kosti. V jednu chvíli, mezi písničkami, nakoukl pod stůl široký, hladký obličej matky Kudly, obrácený vzhůru nohama.

Dala mu bonbon z hruškového sirupu. „Ať ti vydrží ten sladký hlásek," zašeptala. „Zapiš si za uši: hudba je velkou láskou lidu. Když budeme zpívat krásné písně, když si věrně zapamatujeme všechna slova, lid nás nikdy neopustí. Bez hudebníků by byl každý život osamělý."

Vrabčák věděl, co je osamělost. Bylo to bratránkovo drobné mrtvé tělo zabalené do bílého prostěradla. Byl to ten stařík na chodníku, tak zesláblý, že nemohl utéct, když přišli Rudí, byl to ten mladý voják, jehož uťatá hlava seděla na městské bráně a měkla a deformovala se na slunci.

Zatímco Vrabčák čekal, vylepšoval svůj písňový repertoár, zpíval si pro sebe: „Mé mládí odletělo jako pták…"

O několik měsíců později, když předseda Mao vystoupil na bránu na náměstí Nebeského klidu, rozlehly se po rozhlasových vlnách radostné výkřiky. Rádio roznášelo předsedův melodický hlas do ulic a domovů, dokonce i pod stoly, kde už celou věčnost čekal Vrabčák, a oznámilo všem nový začátek, komunistickou společnost a zrození Čínské lidové republiky. Slova se jako vlákna ovíjela kolem každé židle, každého zápěstí a talíře, každého vozu a člověka a svazovala jejich životy do nového řádu. Válka skončila. Vrabčáka jeho matka vyvlekla na ulici, objala ho tak mocně, že málem vypustil duši, plakala a dala mu tolik bonbonů, až se mu z toho točila hlava. Hned následujícího rána se znovu vydali na cestu, pěšky domů do Šanghaje.

Po řadě let strávených neznámo kde se Vrabčákův otec vrátil jako hrdina revoluce. Táta Loutna byl chlap jako věž, nejen tak vysoký, ale i oblý, s dlaněmi jako lopaty, tlustými chodidly a nezvyklým trojúhelníkovým obočím. Mezi masité rty měl věčně vraženou cigaretu značky Fej-ma čili Letící kůň. Ale ty ladné vlny smolně černých vlasů, které matka Kudla

Vrabčákovi kdysi popisovala, ty zmizely; tátova ohromná plešatá hlava se blyštěla jako měsíc.

Hned při prvním setkání táta zvedl Vrabčáka ze země a vyhodil si ho nad hlavu. „Než jsem vstoupil do Strany, byl jsem úplná nula!“ zvolal Loutna. Vrabčák měl co dělat, aby se nepozvracel. Byl odjakživa drobný a jeho otec tak mylně nabyl přesvědčení, že je Vrabčák ještě malý klouček. „Byl jsem ucho!“ zvolal táta nepochopitelně vítězoslavným tónem. „Ale naše úžasná Strana mě zašlapala do země a udělala ze mě nového člověka. Znovu jsem se zrodil z krve svých bratrů v Lidové osvobozenecké armádě! Ať žije Komunistická strana! Ať žije předseda Mao Ce-tung, Rudé slunce, Velká spasitelská hvězda!“

Vrabčák vysoko ze vzduchu hleděl s mučivou, závratnou oddaností na svého otce.

Strana jim dopřála tradiční dům v úzké uličce nedaleko šanghajské konzervatoře. Měl dvě podlaží, vnitřní dvorek a prostorná křídla, pohodlně by se do něj vešlo pět rodin, ale navzdory katastrofálnímu nedostatku ubytování tu žili jen dva další lidé: manželé s příjmením Ma, kteří v bojích přišli o všechny tři syny. Spolu s tátou Loutnou namalovali za doprovodu rytmického pleskání chodidel na společnou cihlovou zeď slova: „Věříme Straně ve všem.“

Matka Kudla byla jediná, kdo neměl náladu na hudbu. Tady v rodném městě začala snít o svých zesnulých rodičích a pohřešovaných bratrech, o sestřině ztraceném manželovi a dítěti a představovala si, že se všichni najednou objeví stejně zázračně jako táta Loutna. Přestávala vidět na jedno oko („Z toho, jak musím koukat na tebe,“ říkala manželovi) a pochopila, že její mládí, ta léta pohrom a života na útěku podél propasti, je u konce. Tentam byl zdrcující zármutek i všechny hrůzy, ale tatam byla také její nezávislost. Bála se, že v míru nebude umět žít.

Co horšího, najednou zjistila, že se vdala za krále sloganů. Ten chlap za vším viděl ideologii. Táta Loutna trval na tom, že bude chodit v botách z prosté slámy namísto běžného plátna, a kromě toho, že se učil nazpa-

měť zprávy psané křídou na tabulích, četl zbožně *Osvobozeneckýdeník*, s otevřenou náručí, jako by toužil slova předsedy Maa obejmout. Jednou u snídaně jí sdělil, že podle Velkého kormidelníka nesmí být láska důvodem k nekritičnosti.

„Kdy jsem před tebou naposledy mluvila o lásce, prosím tě?“ opáčila. „Vy komunisti si pořád něco nalháváte.“

Ohromený manžel na ni namířil cigaretu. „Kdybys mě viděla na štábu, věděla bys, jakou ke mně soudruzi měli úctu!“

„Promiň… tahala jsem na zádech tvého syna. Nachodila jsem pět tisíc li v naději, že o tebe zase někde zakopnu! A kdes mezitím byl? Někde ‚na štábu‘, hrál na piano a tančil polku. Můj ty světe! Kdo je tady pravý hrdina revoluce?“

Nechal ji být. Nezáleželo na tom. Neslučitelnost jejich lásky v ní vyvolávala pocit prázdna, jako kdyby se ukázalo, že Země je přece jen placka. Díky tomu, že byl její manžel uznávaný hrdina, dostala matka Kudla skvělé kancelářské místo v Šanghajské továrně na elektroniku č. 2. Nekonečné politické porady konané dvakrát denně představovaly taková muka, že měla nutkání strčit prsty do zásuvky.

Vrabčákovi bylo v té době jedenáct let a hádkám rodičů nevěnoval o nic víc pozornosti než hvízdání větru. Kromě povinných domácích úkolů ho táta Loutna školil ještě v hudební teorii a v ťien-pchu, notaci pomocí čísel, linek a teček,

s níž se Vrabčák poprvé seznámil, když mu byly tři roky, tedy o mnoho dřív než s kterýmkoli jiným druhem písma. Pa tvrdil, že notace ťien-pchu je přístupná každému, že se ji může naučit číst i poslední dcera toho

nejposlednějšího rolníka. Čísla dokážou popsat jiný svět. A tak zatímco Vrabčákův táta trucoval a máma ječela, on sám se pohupoval u stolu a pořád dokola si prozpěvoval ten nádherný hudební kousek, který měl před sebou, výstup, jejž si připravil k přijímačkám na konzervatoř. Každý vlas na hlavě se mu chvěl jako křídla. Partitura, kterou mu Pa dal k nastudování, byla k Bachovu Houslovému koncertu a moll, zaranžovanému pro čínské dvoustrunné housle er-chu.

2

V únoru u nás Aj-ming byla teprve dva měsíce, ale připadalo mi, že s námi bydlí odjakživa. Vzpomínám si, že jednou večer hráli v rádiu Šostakovičovu Pátou symfonii. Někde v polovině třetí věty se Aj-ming posadila a zadívala se do reproduktorů, jako kdyby hleděla do tváře známého člověka. I mě, v té době ještě tak mladou, hudba a emoce, které symfonie zprostředkovávala, hluboce zasáhly. Nebo si to možná jen namlouvám, protože později jsem se z Knihy záznamů dozvěděla, že Šostakovič tuhle symfonii složil v roce 1937, kdy vrcholil stalinský teror a bylo popraveno přes půl milionu lidí, včetně několika Šostakovičových blízkých přátel. Pod děsivým tlakem pak napsal třetí větu této symfonie, largo, které dojímalo posluchače až k slzám tím, že opakovalo a dekonstruovalo téma z první věty: motiv, který původně působil jednoduše a všedně, ba až nepropracovaně, se tu obracel naruby a získával zcela nové rozměry. První věta posluchače klamala. Skrývaly se v ní nesmazatelné myšlenky a podoby skladatelova já, které čekaly na pozdější odhalení.

Když věta začala, umývala jsem právě nádobí, a když končila, ještě jsem neměla hotovo, zkrabatělé ruce jsem si máčela ve studené vodě a prsty se zlehka dotýkala zoubkované čepele nože.

„Když jsem byla malá," řekla Aj-ming a vstala, „v rádiu pouštěli jen osmnáct schválených hudebních děl. Nic jiného. Říkali jsme jim jang-pan-si, revoluční opery. Ale často jsem, Ma-li, přistihla tátu, jak poslouchá zakázanou hudbu."

Její táta – vrabčák. „Poslouchal jako pták?" zeptala jsem se, pohlcena

vyprávěním, které už se stalo pevnou součástí našeho každodenního rozvrhu.

Nečekaně zazpívala krátkou melodii; splynula jí ze rtů stejně přirozeně jako dech a obsahovala zármutek i důstojnost. A přestože hned utichla, v mé hlavě jako by melodie pokračovala dál; byla nesmírně intimní a živá a já měla pocit, jako bych ji znala odmalička. Když jsem se Aj-ming zeptala, jestli je to Šostakovič, usmála se a řekla, že ne. Vysvětlila mi, že ta melodie pochází z poslední skladby jejího otce. „Vrabčák byl prostě takový, chtěl existovat prostřednictvím hudby. Když jsem byla malá, pouštěl si svoje tajné nahrávky jen v noci, nikdy přes den. Ve vesnici, kde jsem vyrostla, byly noci nekonečné."

„Ale, Aj-ming, jak může být hudba zakázaná?" Připadalo mi to tak absurdní, že jsem se málem rozesmála.

Aj-ming se zamračila na nádobí v dřezu, které jako by se spíš rozmnožilo, než aby ho ubylo, vzala si houbičku a nesmlouvavě mě odsunula stranou. Vypustila studenou vodu a začala nanovo.

Moji otázku přešla a začala mi vyprávět, jak ji tátova hudba probouzela ze spaní. Vrabčák, doplnila, byl jedním z nejuznávanějších skladatelů v Šanghaji. Ale poté co konzervatoř v roce 1966 zavřeli a všech pět set klavírů zničili, našel si práci ve fabrice, kde vyráběl dřevěné bedny, potom dráty a potom rádia, dvacet let. Aj-ming slýchala, jak si brouká různé melodie, když si myslel, že ho nikdo neslyší. Časem pochopila, že tyhle útržky jsou to jediné, co zbylo z jeho vlastních symfonií, kvartetů a dalších hudebních děl. Partitury byly nevratně zničené.

Někdy Aj-ming slyšela Šostakoviče, Bacha nebo Prokofjeva; znala je všechny, ale jejich hudba ji nezajímala. Vrtěla se vedle rozměrného těla své chrápající babičky a doufala, že se matka Kudla probudí; v rozespalosti často říkala věci, které by před vnučkou jinak nevyslovila.

„Bývala jsem pěkně dotěrná," přiznala mi Aj-ming. „Abych ji probudila, zpívala jsem hlasitě ‚Mládí je jako květina', což bylo v té době taky zakázané. Babička mě to naučila náhodou a já ji dokázala dokonale napodobovat." Na mou žádost mi to Aj-ming předvedla. Matka Kudla mi

pomalu ožívala před očima: útlé ruce a zápasnická ramena, křehký, ale zvučný alt, trvalá, která připomínala chomáčky vaty. *Ach, země milovaná, kdy znovu spočinu v tvém objetí?*

Většinu večerů se Kudla probudila, své vnučce zlostně vynadala a opět usnula. Občas se však dala obměkčit.

„Moje příběhy jsou pro starší," říkala. „Nemáš ještě rozum na to, abys je pochopila."

„Možná je nevyprávíš správně."

„Moje příběhy jsou moc dlouhé. Nemáš na ně dost trpělivosti. Běž si radši hrát ven."

„Mám víc trpělivosti než ty."

„Ty drzoune!"

Aj-ming věděla, že v takových chvílích táta potají poslouchá. Slyšela, jak se zajíká tlumeným smíchem. A nad nimi se vznášela vůně jeho tabáku, jako by stál hned za zdí.

„Předpokládala jsem, že až si babiččiny příběhy poslechnu, život bude pokračovat stejně jako dřív a já budu zase sama sebou. Jenže to tak nebylo. Příběhy se pořád prodlužovaly a já se pořád zmenšovala. Když jsem to pověděla babičce, smála se, až se za břicho popadala. ‚Jenže svět už je takový, nebo ne?' řekla mi. ‚Nebo sis myslela, že jsi větší než svět?'

Říkala mi: ‚Jsi připravená? Tenhle příběh je tak dlouhý, že zapomeneš, že ses vůbec narodila.'

‚Tak honem, babičko!'

‚Poslouchej: jednou večer slyšel Buřinu zpívat v Novosvětské čajovně takový mladík s kapsou plnou poskládaných papírků s básničkami. Vystupovaly jsme tam tehdy poprvé a ten chudák se do ní zamiloval. Ale kdo by se do ní nezamiloval, že?' řekla mi babička. Ale proč se jí najednou zlomil hlas? Že by brečela? ‚Nikdo si nemohl pomoct. Tak to tenkrát chodilo.'"

Snílek Wen, začínající básník, se narodil ve vsi Ping-pchaj do zámožné rodiny s pochybnou minulostí. Kdysi v roce 1872 se jeho dědečkovi dostalo velké cti: císařský dvůr ho vybral jako jedno ze sto dvaceti dětí, které měly být poslány na studia do Ameriky. Rodina prodala všechno, co měla, aby mohla na chlapcovu cestu přispět. Štěstí jim přálo, protože po pouhých deseti letech tenhle jejich malý génius, teď přezdívaný Západan, připlul zpátky domů. V Americe bydlel vedle Marka Twaina, studoval na Yale a získal titul ve stavebním inženýrství.

Jenže po dalších deseti letech v šanghajské zbrojnici Západan najednou zemřel na souchotiny a zanechal po sobě manželku, malou dcerku a dluh deseti let kvalifikované práce pro císaře. Byla to pohroma. Jeho otec prolil deset tisíc slz a tvrdil, že si nezaslouží žít. Zbývající čtyři synové byli pevně rozhodnuti hájit rodinnou čest a semkli se dohromady. Během jedné generace získali bratři desítky hektarů půdy včetně jabloňových sadů a záviděníhodného cihlového domu a patřili k nejbohatším lidem v Ping-pchaji.

Západanova dcera zatím vyrůstala ve strachu z otcových knih, jako by obsahovaly nějakou chorobu, která by mohla zahubit celou vesnici. Všechny knihy naskládala do bedny a zakopala je. Největší radostí jejího života byl její jediný syn, narozený dlouho poté, co se vzdala veškerých nadějí na dítě, a doufala, že z něj jednou vyroste správný statkář, jako byli jeho prastrýcové. Jenže chlapec místo toho propadl poezii. Byl jako chodící kniha, sedal u stolu s kaligrafickým štětcem v ruce, upíral zrak ke stropu a čekal, až ho přepadne múza. Jeho pokoj jako by se vznášel ve vzduchoprázdnu nad pevným světem transakcí, obchodů a pozemků. Říkala mu Snílek Wen, někdy s láskou, někdy zlostně. Byl to vnímavý a citlivý hoch, a když přišla válka, nadobro ho zdrtila.

V roce 1949, po skončení bojů, ho matka poslala do Šanghaje v naději, že přijde na jiné myšlenky. Kapsy měl obtížené knihami. Když ho na cestě potkal nějaký známý, Wen se vymluvil, že se nemůže zastavit a klábosit o komunistech či nacionalistech, o Stalinovi, Trumanovi ani o počasí, protože v hlavě právě skládá pravidelnou báseň o osmi šestiznakových verších

a jakékoli vybočení z trasy by mu zpřeházelo slova. Byla to lež. Ve skutečnosti v sobě už žádnou poezii nenosil a ze slov měl strach. Za války zpustošil Ping-pchaj nejhorší hladomor za posledních sto let, ale on sám hlady nikdy netrpěl. Seděl ve svém pokoji a učil se nazpaměť starobylé i moderní verše, zatímco venku dělníci žvýkali kůru ze stromů, matky prodávaly své děti a mladíci umírali děsivou smrtí na frontě. Polovina vesnice Ping-pchaj zemřela hlady, ale panstvo, dědicové zdánlivě nevyčerpatelných zdrojů, přežilo. V Šanghaji teď literáti hovořili o novém druhu poezie, o revoluční literatuře hodné znovuzrozeného národa, a tahle představa ho na jednu stranu dojímala, na druhou znepokojovala. Dokáže avantgarda vyjádřit nevyslovené myšlenky, dokáže se postavit pokrytectví života, jaký žijí právě oni? Nevěděl. Když mu z jednoho revolučního deníku poslali zpět jeho básně, bylo na první straně tlustým štětcem načmáráno: „Prvotřídní kaligrafie. Ale vaše básně usnuly ve svém pastorálním vězení. *Měsíc* tohle, *vítr* tamto, a koho zajímá nějaký váš děda?! Probuďte se!!!“

Wen věděl, že mají pravdu. Zamítavý dopis si schoval a básně vyhodil. Připomněl si Bertolda Brechta:

I já bych byl rád moudrý.
Ve starých knihách stojí, co je moudrost:
Vyhýbat se svárům světa a prožít
svůj vymezený čas beze strachu.
Nic z toho nedokážu.

Shodou okolností zavítal do Novosvětské čajovny. Zpívala tam mladá žena a Snílek Wen, zmatený a okouzlený, ji poslouchal pět hodin v kuse. Později ji chtěl oslovit, pochválit syrovou krásu její hudby, ale jakými slovy? Její hudba obsahovala poezii i prózu, ale zároveň pronikala mnohem dál, do určité říše – určitého ticha –, kterou považoval za nepostižitelnou. Wen na ni chtěl zavolat, ale místo toho se jen díval, jak odchází, sama, kamsi po schodech. Nic se nezměnilo, svět byl pořád stejný, a přece měl Wen cestou domů pocit, že se jeho život rozlomil ve dví. Dlouho stál

a hleděl na bahnitou, bdící řeku, kterou ve tmě spíš jen slyšel, a snažil se pochopit, co je jinak.

Jednoho dusného srpnového večera přišel Buřině do bytu, který sdílela se třemi vdovami, balíček. Byl v něm jediný zápisník: ve tvaru miniaturních dveří, svázaný tmavě hnědým bavlněným provázkem. Nikde žádné poštovní razítko, zpáteční adresa nebo průvodní dopis: jen její jméno napsané na obálce prostými, a přece úchvatnými tahy štětce. Usedla k večeři, k nasolenému tuřínu, ale zápisník položený na prázdném místě vedle ní ji nenechal v klidu. Buřina ho otevřela na první stránce a začetla se. Byl to příběh ručně psaný štětcem a inkoustem. Už léta žádný příběh nečetla a zpočátku jí nedával smysl.

Stránku po stránce se její přecpaný, osamělý pokoj postupně rozplýval; vdechovala prašný vzduch imaginárního Pekingu, kde byla vláda sražena na kolena, všechny staré víry otráveny a kde dva přátelé, Ta-wej a Čtvrtý máj, dříve ti nejdůvěrnější druzi, dospěli k „desátému slovu", do bodu, kde se ruší přísahy a životy se rozcházejí. Když příběh skončil stejně, jako začal – uprostřed věty –, vzala obálku a mocně s ní zatřásla v naději, že z ní snad vypadne ještě něco, ale byla prázdná. Posadila se na postel ve svém pokoji, najednou tak tichém, a utěšovala se tím, že plynutí příběhu proměňovala v hudbu. Když příběh zpívala, získával další život a naplňoval pokoj novými možnostmi. Její sousedky vdovy klepaly na zdi a ječely na ni, ať je zticha.

O pár dní později přišla druhá kapitola. Proč ji někdo takhle obtěžuje poštou? Následující týden dostala třetí a pak čtvrtou. Román pokračoval, sledoval nejprve Ta-weje a potom Čtvrtý máj na jejich cestě zpustošenou Čínou. Vyprávění přeskakovalo a měnilo se, jako by někdo vytrhal stránky nebo celé kapitoly; ale Buřina, sama vykořeněná válkou, si dokázala mezery bez obtíží vyplnit. Její podráždění se kousek po kousku měnilo v uznání a potom pomalu, aniž si to sama uvědomovala, v sympatie.

Na povrchu byl příběh obyčejnou epopejí dokumentující pád impéria, postavy zabydlující knihu jí však připomínaly lidi, na které se snažila

nevzpomínat: její bratry a rodiče, ztraceného manžela a syna. Lidi, kteří byli válkou proti své vůli staženi přes okraj útesu. Přečetla čtvrtý, devátý a dvanáctý zápisník, jako by četbou mohla postavy udržet na stránkách. Samozřejmě se musela spokojit s rolí diváka; postavy jedna po druhé padaly do moře a to je odnášelo pryč. Některé okamžiky byly tak dojemné, že měla sto chutí knihu zaklapnout a zavřít před jejími obrazy oči, román ji však neodbytně poháněl kupředu, jako by samo jeho přežití záviselo na tom, zda dokáže minulost a mrtvé nechat za sebou. Ale co když ho napsal někdo, koho sama zná? Všichni její příbuzní byli zpěváci, herci a vypravěči. Co když se jim nějak podařilo přežít, nebo přinejmenším přežili dost dlouho na to, aby vylíčili tenhle fiktivní svět? Takové iracionální myšlenky ji děsily, jako by ji vábily zpět k zármutku většímu než sám skutečný svět. Co když zápisníky pocházely od jejího mrtvého manžela, nacionalistického vojáka zabitého hned na začátku války, co když ty dopisy ve všem tom chaosu kdesi bloudily a dostávají se k ní teprve teď? Opravdu o takových věcech slyšela, o pytli s poštou, který se ve čtvrtém století ztratil na severozápadě Číny a v poušti zůstal zcela nedotčený. O třináct set let později ho objevil jakýsi maďarský badatel ve zřícené strážní věži. Ale to znělo skoro jako pohádka. V duchu si vynadala, že se oddává takovým fantaziím.

Balíčky chodily v neděli nebo ve čtvrtek večer, když byla zaneprázdněna dole v čajovně a vystupovala ve *Snu o západní komnatě*. Že by byl autorem někdo z publika, anebo dotyčný (či dotyčná) zkrátka jen využíval příležitosti, kdy mohl proklouznout nepozorován a nechat jí balíček u dveří? Místo spánku pálila svíčky, kterými si nemohla dovolit plýtvat, znovu pročítala zápisníky a pátrala po nějakých stopách. Její pozornost však upoutalo něco jiného. Autor si hrál se jmény Ta-wej a Čtvrtý máj. Například v prvním zápisníku se wèi psalo 位, což znamená „místo“ nebo „poloha“. Ve třetím bylo wèi 卫, jak se označovalo starověké království v provincii Che-nan či Che-pej. A v šestém zápisníku stálo wēi 危, což je jiné jméno pro Tchaj-wan, jako by autor zašifroval svou polohu přímo do textu.

V den, kdy dostala dvacátý pátý zápisník, se v parku Fu-sing setkala se sestrou. „Nemůžu se zbavit pocitu, že toho člověka znám,“ svěřila se jí

Buřina. „Ale proč tak složité hry a proč ten román posílá právě mně? Jsem jen vdova bez špetky literárního vkusu."

„Copak ty balíčky ještě chodí?" podivila se matka Kudla. „Tos mi měla říct dřív. Mohl by v tom být nějaký zločinecký gang nebo je to politická léčka!"

Buřina se jen zasmála.

„A ty řeči o literárním vkusu si laskavě nech," pokračovala její sestra. „To už koňská huba nebo velbloudí pysk mluví rozumněji. Což mi připomíná: až se budeš stěhovat od těch otravných vdov, půjdeš bydlet ke mně?"

Když se potkaly příště, Buřina se o románu vůbec nezmínila. Řeč na něj přivedla matka Kudla a prohlásila, že podobné fikce představují falešný svět, v němž její mladší sestra, pokud si nedá pozor, ztratí své tělesné já a zůstane z ní jen vzduch a toužení.

Buřina ji však poslouchala jen na půl ucha. Přemýšlela o postavách v románu: Ta-wej, dobrodruh, a Čtvrtý máj, vědkyně. Ze všeho nejvíc se nebáli smrti, ale krátkosti nedostatečně prožitého života. Poznala v nich touhy, které v ní samotné až dosud nenabyly konkrétní podoby. Usmála se na sestru, ale nedokázala zakrýt smutek. „Neber to tak vážně," řekla. „Je to přece jenom kniha."

Po třicátém prvním zápisníku čekala jako obyčejně. Ale dny míjely, potom týdny, a žádné další balíčky nepřišly.

Jak čas plynul, do jejího života se vrátila chladná osamělost. Usedala k večeři a zápisníky ležely naskládané naproti ní jako ztichlý přítel.

Dole se množily drby.

Majitel se bál, že když se teď dostal k moci předseda Mao, budou čajovny kritizovány jako buržoazní výmysly, zpěvačky budou přiřazeny do pracovních jednotek a texty všech písní se budou cenzurovat. Drobek se užíral starostmi, že vláda zakáže všechny hry, zejména pak šachy. Buřinu opět napadlo, jestli nenadešel čas Šanghaj opustit; cesta do Hongkongu byla den ze dne dražší. Jenže u kanceláře, kde se prodávaly jízdenky na vlak, narazila na majitele Knihovny bohů, který si vyšel na procházku se svým kakadu. Buřina se ve svém rozrušení zmínila o tajemných zápis-

nících. Knihkupec si z ní začal utahovat a zmínil, že Buřina má v téhle čtvrti dvojníka – zkrachovalého básníka známého jako Snílek Wen, který obchází ulicemi a pátrá po opisu téže knihy.

„Zkus Starou kočku v knihkupectví Nebezpečné výšiny. Na Sučouské ulici," dodal. „U třetí křižovatky. Ta má vousy všude."

Buřina mu poděkovala. Ke knihkupectví se svezla tramvají. Plánovala si zbytek románu koupit a odvézt si ho s sebou do Hongkongu. Nebezpečné výšiny se nacházely v jednom křídle masivního tradičního domu a knihy stály ve třech řadách za sebou od podlahy po strop. V oddělení beletrie vyšplhala na posuvný žebřík a začala prohlížet police. Jenže bez znalosti titulu či autora bylo její hledání marné. Mezitím dovnitř neustále proudili pravidelní zákazníci, mladí muži i ženy, kteří se rozhlíželi na všechny strany, jako by hledali něco, co ztratili. Jeden z nich přistoupil k majitelce a začal jí cosi naléhavě šeptat. Vtom ho odstrčil jakýsi děda v západní vestě přes tmavě modrý splývavý úbor.

„Je to připravené?" zeptal se mezi nápory suchého kašle. Stará kočka, která nijak zvlášť staře nevypadala, mu podala štos cyklostylovaných papírů. Buřina ze žebříku viděla, že jde o kopii *Doktora Fausta* v překladu Kuo Mo-žoa.

Dědovi se roztřásly rty. „Ale kde je druhá část?!"

„Nejsme fabrika," prohlásila Stará kočka a hodila na pult bonbon proti kašli. „Přijďte si za týden."

Další chtěli zahraniční romány, díla filozofů, ekonomů a atomových fyziků. Stará kočka odpovídala na dotazy a jen zřídka při tom zvedla hlavu. Sama ladným rukopisem opisovala nekonečné stránky. Cyklostyl podle všeho potřeboval součástku, která se nedala nikde sehnat.

Když Buřina slezla ze žebříku a dotázala se na Ta-weje a Čtvrtý máj, knihkupkyně zavrčela: „Už zase?"

Buřina začala do knihkupectví chodit každé ráno; uvnitř panoval příjemný klid a police byly plné pokladů. Témuž účelu by jistě posloužil i jiný román a vymanil ji z osamělosti. Ponořila se do cestopisů o Paříži a New Yorku a představovala si putování, které by ji zavedlo daleko na západ.

Stará kočka za pultem zřídka zvedala zrak; nepohybovalo se tam nic než propiska, která přičinlivě klouzala nahoru a dolů po stránce, takže se zdálo, že veškeré rady, informace a doporučení vycházejí od ní. Aby papíry neuletěly, byly zatíženy bestsellerem *Chudí pozvedají zbraně k revoluci*.

Po několika týdnech, kdy Buřina udržovala tento nový zvyk, uviděla na pultu usazený další štos papírů, jako by ten první přilákal obdivovatele. Když zvedla oči, zaznamenala čistý šedý plášť s látkovými knoflíky, kapsu plnou papírů a nakonec jemné ruce se skvrnami od inkoustu. Zadívala se znovu a spatřila mladého muže s vlnitými vlasy, který na ni ostýchavě hleděl, jako by ji znal.

„Snílek Wen," řekla.

„Slečna Buřina," dodal.

„To je dost," podotkla Stará kočka. Její propiska se dál pohupovala na hladině stránky.

Hrozilo, že mladíkův rukopis spadne na zem, a on papíry přidržel konečky prstů pravé ruky. Buřina slezla ze žebříku a nepokrytě se zadívala na horní list, aby si prohlédla úhledné sloupce slov, poklidnou, ale náruživou kaligrafii, která popisovala bezvýchodný milostný vztah mezi Ta-wejem a Čtvrtým májem. Toužila rukopis popadnout a přidat se ke Čtvrtému máji na cestě vlakem do Chöch-chotu: *… vyhlédla zaprášeným oknem na svého milého, jenž kouřil na nástupišti; kdyby ho požádala, stál by tam ještě týden, měsíc, celý život. To není pro mě, uvědomila si, zamilovat se do člověka ochotného čekat. S poloviční svobodou bych se nikdy nespokojila.*

„Mohu?" zeptala se a kývla k rukopisu.

Mladíkovy prsty se odmítly zvednout ze stránky.

„Obávám se," řekl, „že následkem mé nedbalosti bohužel…"

Byl úplně jiný než její manžel. Takže to on byl tím spisovatelem, tajemným odesílatelem balíčků. Snílek Wen byl hubeňoučký a bledý, zatímco její manžel se sotva vešel do své nacionalistické uniformy. Začervenala se.

„Promiňte," řekl, aby začal znovu. „Tenhle rukopis je bohužel jiný příběh. Od jiného autora."

„Ale je váš."

„Ano," přikývl. „Ne. Tedy, abyste rozuměla, písmo je moje."

Přistoupila o kousek blíž. Skoro až k němu.

„Přestaňte se schovávat v křoví," ozvala se Stará kočka. Propiska zvedla hrot a namířila jím na Buřinu. „Jestli hledáte Ta-wejova stvořitele, slečinko, tak hodně štěstí! Když ho najdete, přijdu vám jako první gratulovat a jemu samozřejmě nabídnout štědrý honorář, skvělé smluvní podmínky a tak dále. Jenže autorova totožnost je velkou záhadou jak vám, tak tuhle chudáku Wenovi. Na druhou stranu, pokud sháníte někoho, kdo by vám pořídil opis vašich dopisů nebo zaznamenal vaši korespondenci, pak nenajdete vytříbenější ruku a laskavější duši, než jsou ty jeho."

„Pátral jsem po zbytku románu, kde se dalo," řekl Snílek Wen. „Zbývá přinejmenším dalších pět set stran. Možná víc. Myslím, že román se jmenuje Kniha záznamů."

„Ale vy –" začala Buřina. Nemohla odtrhnout zrak od rukopisu, který jí připadal nenapadnutelný a neotřesitelný.

„Knihu jsem pro vás opsal, protože jsem doufal… přál jsem si…"

Buřina věděla, že by měla rozhovor ukončit. Nedokázala však odstoupit od pultu.

„Přál jsem si, aby vám ten příběh přinesl potěšení. Stará kočka má naprostou pravdu. Ta slova nejsou moje." Sepjal útlé ruce. „První kapitoly jsem vám poslal ještě předtím, než jsem opsal celý rukopis. Když jsem zjistil, jak se věci mají, že kniha končí doslova uprostřed věty, zkoušel jsem další kapitoly napsat sám. Snažil jsem se příběh dokončit, ale…"

„Chybí vám nadání," doplnila Stará kočka.

Jeho hubeňoučká postava se naplnila smutkem. Přesto nezakolísal ani se nedal na ústup, stál nehybně na místě a nespouštěl z ní zrak.

„Snad někdy v budoucnu."

„Promiňte," řekla Buřina a odstoupila od něj. Styděla se, ačkoli sama nechápala proč, ba ani jestli je to její vlastní stud, nebo jeho. Obrátila se, zamířila ke dveřím a otevřela je. Plíce jí naplnil čerstvý vzduch a ze všech stran slyšela šustění stránek.

„Překvapilo by vás, jak málo lidí umí vyprávět příběhy," řekla Stará kočka. Její hlas byl drsný a zároveň konejšivý jako oblázky převalující se v přílivu. „Přesto je tihle noví císaři chtějí všechny zakázat, spálit je, seškrtat. Copak nevědí, jak těžko člověk přijde k nějakému potěšení? Anebo to možná vědí. Lišáci mazaní."

„Bylo by mi ctí doprovodit vás domů," řekl Snílek Wen.

Vítr jako by ji postrčil vzad a trochu ji natočil. Ale jakmile stála proti němu, jakmile spatřila jeho pozorné oči plné naděje, došla jí slova. Otevřela pusu a pak ji znovu zavřela.

„Panečku, to je drama!" podotkla Stará kočka.

Nakonec, opět jako by vedena větrem, Buřina přikývla a odpověděla Wenovi: „Jestli si to přejete."

Snílek Wen byl rázem po jejím boku, podržel jí dveře a ona vyšla ven.

Všude se snášelo k zemi listí. Brzy přijde zima a s ní tlusté kabáty a pletené palčáky, s prvním mrazíkem jí Snílek Wen začne nosit šály a vlněné ponožky, sklenice medu a romány, které ručně opsal svým zdrženlivým, a přece tak procítěným rukopisem.

Zima byla k Wenovi laskavá. Jeho hubenost se proměnila v jakousi křehkou otužilost. Dívky a jejich matky věšely prádlo přes uličky a obdivovaly onen protáhlý otazník jeho těla, jenž zlehka klusal po mokrých chodnících směrem k čajovně, kde zpívala Buřina. „Neběhejte moc rychle," volali na něj sousedé. „Pomíchala by se vám slova!" Zatím nevěděl, jak mluvit o novém politickém pořádku, o rozličných frakcích a všech svých ideálech; v hlavě se mu rodily verše, zapisoval je a pak zahazoval. Psal a psal a nakonec stránky spálil. Čekal.

„Poštovní holube," volali na něj.

A Buřina, poháněna neodbytnou zvědavostí, začala oslovovat cizí lidi v čajovnách a vyptávat se, zda neznají Ta-weje, zda se společně s ním nevydali do pouště Taklamakan a nebyli uchváceni jeho vynalézavostí, když rozhlasem posílal soukromé vzkazy své milé, přestože je poslouchaly desítky tisíc lidí. „Ve skrytu, a přece všem na očích," pronesla jedna hezky oblečená dáma. „Ale ne, nikdy jsem o tom čerchmantovi neslyšela." „Víte

určitě, že je to místní autor?“ zeptal se jistý básník. „Tady nikdo nic pořádného nepíše. To bude překlad něčeho z ciziny.“ Jeden univerzitní student byl přesvědčený, že jde o plagiát jistého románu od Lao Šeho, jiný se domníval, že to připomíná moderní převyprávění *Záznamu o doposud zapomenutých příbězích* nebo snad *Plácnutí do stolu úžasem* od Ling Meng-čchua. „To je jedno, nemarněte čas s romány,“ řekl jí kdosi. „Dnes letí ten začínající básník z Čcheng-tu, ten sběratel zbraní. Ačkoli obecně vzato, cokoli, co všichni chválí, obyčejně stojí za starou bačkoru.“

Jednou večer se vrátila ke starým zápisníkům a přečetla si je všechny znovu od začátku. Při mihotavém svitu svíčky dospěla k přesvědčení, že autor odešel do exilu nebo ho možná postihla nějaká tragédie. Možná to byla žena, jedna z mnoha postižených válkou, odtržená od své někdejší existence, a román už je dnes jenom snem probuzeným ze zapomnění. Anebo autor, stejně jako její vlastní manžel, padl v bojích, takže poslední kapitoly budou k mání až na onom světě. Wen ji ujistil, že jména hlavních postav – Ta-weje a Čtvrtého máje – zapsal různými ideogramy už sám autor. I on sám věřil, že jména jsou součástí jakéhosi kódu, jsou to stopy, po nichž se má čtenář vydat. Ale za čím? Buřina zápisníky pečlivě obalila hnědým papírem; musí je dobře opatrovat. Kniha záznamů byla koneckonců rozptýlením, které dávalo zapomenout na realitu moderního života. Na druhou stranu to pořád byla jen kniha, tak proč ji nemůže pustit z hlavy? Otevřela truhlu a spatřila předměty ze své minulosti, spatřila ty ztracené časy a své bývalé já. Když se neměla na pozoru, téměř viděla, jak se k ní batolí její syn. Tahal ji za šaty, za konečky prstů a jeho radost byla jako struna kolem jejího srdce. Porodila ho, když jí bylo teprve čtrnáct. Ta noc, kdy zemřel, byla příliš temná a větrná na to, aby se v ní malé dítě vydalo samo na cestu na onen svět. Chtěla se přes okraj útesu, do moře, vrhnout za ním, ale sestra ji s pláčem prosila, ať ji neopouští.

Zavřela truhlu, ale nemohla usnout a ležela s otevřenýma očima až do rána.

Závěsy rámovalo tlumené světlo. Zaslechla odněkud pláč nemluvněte, přistoupila k oknu, a když se podívala dolů, uviděla rodiče, kteří se snažili

nacpat své dítě do zimního kabátku, dostat do správné polohy nejdřív ruce, pak nohy, potom hlavu, ale miminko se převalovalo a chabě se bránilo a nakonec nakrabatilo obličejík a začalo ječet se stále rozepnutými svršky. Po ulici kráčel Snílek Wen, z kapsy mu trčelo několik stránek. Naklonil se k plačícímu děťátku jako čárka na řádku a nemluvně, patrně popletené, se na okamžik uklidnilo, takže mu rodiče mohli zapnout oblečení a celá rodinka pokračovala ve své kostrbaté cestě.

Později dopoledne, když s Wenem stáli na Chuajchajské ulici a on vyjadřoval úctu jejím pohřešovaným rodičům a starším bratrům, jejímu zesnulému manželovi a milovanému synkovi a později žádal o požehnání její starší sestry, si Buřina svého chlapečka živě vybavila znovu. Jednou mu uklouzla noha a vypadl po zádech z tramvaje na beton. Neměl ani škrábnutí. Smál se a ptal se, jestli to smí udělat ještě jednou, potom natáhl slaboučkou ručku a ukradl Vrabčákovi chleba těsně před pusou. Vrabčák sklapl rty do prázdna a nechápavě vyvalil oči.

Tam na Chuajchajské ulici ji Wen požádal o ruku.

Buřina si vybavila to ticho v postýlce, když se náhle probudila. Zvedla synovu dokonalou ručku a vtom jako by z jeho hrudi do té její přeskočil ponurý žal, v tom okamžiku, kdy pochopila, že její dítě je mrtvé, jako by znovu ztratila i rodiče, bratry a manžela. Usedavě se rozplakala a odmítala tělíčko svého synka pustit. Jenže ve smrti postupně tuhlo a stydlo. Až sestra jí ho nakonec dokázala vzít z náruče.

„Slečno Buřino," říkal teď Wen, zatímco je míjeli lidé s prázdnými nákupními taškami, „přísahám, že po celý náš společný život budu hledat světy, na které bychom nejspíš nikdy nenarazili, pokud bychom zůstali sami a osamělí. Budu chránit naši rodinu. Budu sdílet tvoje slzy. Pevně svážu svoje štěstí s tvým. Brzy se má zrodit naše nová vlast. Dopřejme nový začátek i sami sobě."

„Ano," řekla Buřina, jako by jeho slova byla modlitbou. „Tak se staň."

3

Jednou mi Aj-ming řekla: „Ma-li, mám dojem, že jsem zmizela. Je to tak? Doopravdy mě vidíš?“ Pomalu zvedla pravou ruku a potom levou. Nebyla jsem si jistá, jestli si ze mě utahuje, tak jsem napodobila její pohyby a představovala si, že jsem vydána na milost větru, skrytým silám, které mě tlačí vpřed a otáčejí do stran. „Já jsem taky neviditelná, Aj-ming. Podívej.“ Odtáhla jsem ji do koupelny, kde jsme zíraly na své odrazy, jako by ony, a tím pádem i my samy, byly nějaký přízrak. Teprve dnes, zpětně, mě napadá, že své zmizení považovala za pozitivní věc. Že možná potřebovala konečně žít nikým nepozorovaná.

Byl rok 1991, půlka března, a Aj-ming u nás bydlela tři měsíce. Ma teď pracovala od rána do večera a přibrala si ještě práci navíc, aby v budoucnu měla na nutné výdaje pro Aj-ming. Já se rozhodla, že za peníze, které jsem dostala k čínskému novému roku, peníze pro štěstí, pozvu Aj-ming na večeři. Chtěla jsem ji vzít do tátovy oblíbené restaurace. Ten večer, kdy jsme se tam vydaly, bylo hezky a my se držely za ruce a šly podél živých plotů na Osmnácté avenue, kolem chátrajících domů a neudržovaných trávníků, pod kvetoucími třešněmi, které provoněly i nejsmutněji vyhlížející části ulice.

Na Main Street jsme odbočily na sever. Vzpomínám si, že uprostřed chodníku ležela velká šedivá kočka a z nás si vůbec nic nedělala; když jsme se přiblížily, jen si protáhla jednu tlapku a švihla ocasem sem a tam. Restaurace vystupovala ze stínu jako oděná do roucha ze světel. Byla polská a jmenovala se Mazurka. Uvnitř bylo teplo a jen ze čtvrtiny plno, měli bílé ubrousky, masivní příbory a skleničky s čajovými svíčkami. S Aj-ming

jsem si připadala dospěle, světaznale a ohromně kultivovaně. Pocházela koneckonců z Pekingu, města, které mělo v roce 1991 jedenáct milionů obyvatel. Aj-ming mi právě vysvětlovala zákon velkých čísel a různé metody konstruování matematických důkazů, včetně „důkazu beze slov", který využívá jen obrázky. Žasla jsem nad výroky jako

Známe-li x, známe také y, protože… nebo

Pakliže p, potom q…

V létě 1989 Aj-ming v Pekingu absolvovala celostátní univerzitní přijímací zkoušky. Krátce poté dostala nabídku nastoupit na čerstvě založenou katedru informatiky na Čching-chua, nejprestižnější vědecké univerzitě v Číně.

„Měla jsem jít," řekla mi. „Ale copak jsem mohla?"

Její zásadové, ale lehkomyslné rozhodnutí na Čching-chua nenastoupit mě dnes udivuje. Ale když mi bylo jedenáct, řekla jsem jí, že to dává smysl.

Nad zelnými závitky a pirohy mi Aj-ming přiznala, že je vděčná za velkorysost mojí mámy, ale připadá jí, že si ji nezaslouží. Ve dne se cítila zranitelná, bála se vystavovat cizím zrakům, ale potřebovala najít odvahu a začít znovu žít. Řekla mi, že osamělost dokáže člověka hrozně změnit. „Jsi jako řeka odříznutá od moře," vysvětlila mi. „Myslíš si, že k něčemu spěješ, ale není to tak. Můžeš se sama v sobě utopit. Přesně tak se teď cítím. Rozumíš mi, Ma-li?"

Vybavil se mi večer předtím, než k nám Aj-ming přišla bydlet, kdy jsem ponořila obličej do vody ve vaně a představovala si, jaké by to bylo přestat dýchat, zastavit čas, jako to udělal Pa. Řekla jsem, že jí rozumím. Tolik jsem toužila rozumět úplně všemu.

Světlo svíček se otíralo o všechny předměty v místnosti. Číšník na nás mluvil laskavě, jako kdybychom přijely z velké dálky, z míst, kde slova čekají na svou ozvěnu. Bála jsem se, že dřív obrostu mechem, než dokončí větu. A i když jsem mu odpověděla se svým bezvadným kanadským přízvukem, pokračoval rychlostí, s níž se táhnou staletí, až jsem z toho i já cítila, že se mi zpomaluje puls a čas začal být relativní, což fyzikové prokázali, že skutečně je, takže tam možná s Aj-ming sedíme dodneška,

v koutě té restaurace, čekáme, až nám přinesou jídlo, až číšník dokončí větu, až tohle intermezzo dospěje do konce.

V té době byla Aj-ming rozhodnutá, že se pokusí dostat do Spojených států. Amnestie pro čínské studenty, kteří přijeli po demonstracích na náměstí Tchien-an-men, už neplatila, ale v březnu dostala dopis od někdejší spolužačky své matky, z něhož se dozvěděla, že Kongres údajně zvažuje nový imigrační zákon, podobný všeobecné amnestii z roku 1986, která omilostnila dva miliony osm set tisíc ilegálních přistěhovalců a udělila jim trvalý pobyt. Podmínkou tehdy bylo, že žadatel ve Spojených státech žije už minimálně čtyři roky; nikdo netušil, jaká omezení by amnestie mohla mít tentokrát. Zmíněná přítelkyně, která žila v San Francisku, nabídla Aj-ming dočasné ubytování; tvrdila, že nemá smysl otálet.

Mámě se mezitím podařilo obstarat pro Aj-ming falešný pas a další potřebné dokumenty. Ani jedna z nás si nepřála, aby nás opustila, ale nebylo to naše rozhodnutí. Máma neměla dostatečně vysoký příjem na to, aby mohla fungovat jako oficiální ručitel, kdyby Aj-ming chtěla žádat o status přistěhovalce v Kanadě.

Aj-ming věřila, že jednou, za nějaký čas, ji přijedu do Spojených států navštívit. A ona se bude chlubit, že mě zná, protože v té době už budu slavná. „Herečka," tipovala si. Zavrtěla jsem hlavou. „Malířka?" „Ani omylem." „Iluzionistka!" „Aj-ming!" zasténala jsem zděšeně. Usmála se a řekla: „Spisovatelka? I věty jsou rovnice." „Možná." „Odbornice na nahrazování čísel čísly." Netušila jsem, co by to mohlo znamenat, ale i tak jsem se usmála a řekla: „Jasně." Až později jsem zjistila, že se tak v čínštině označuje algebraická teorie čísel. Aj-ming mi řekla, že mám přesně to, co každý velký matematik potřebuje: skvělou paměť a smysl pro poezii. Měla jsem pocit, že mi vidí až do žaludku, přes všechny masky a pozlátka, a že čím víc mě zná, tím víc mě má ráda. Byla jsem tehdy příliš mladá na to, abych věděla, jak trvalá láska tohoto druhu je, jak zřídka člověku vstoupí do života, jak těžké je přijmout sebe sama, natož někoho jiného. Odnesla jsem si tuhle jistotu – lásku Aj-ming, lásku starší sestry – z dětství do dospělosti.

Anebo je možné, že jsem vzala všechny naše zbývající rozhovory, ty napůl ukončené i ty sotva započaté, a vložila všechna slova do tohoto konkrétního večera, že jsem posunula do minulosti některá vysvětlení nevysvětlitelného a důvody, proč jsem ji milovala a dychtivě čekala na každý její nový dopis až do dne, kdy už žádný další dopis nepřišel. Pokusila se vrátit do Šanghaje ke své matce? Prorazila ve Spojených státech? Měla nějakou nehodu? Přes všechny své snahy pořád nevím. Je možné, že si všechno pamatuju špatně. Rozuměla jsem tehdy jen velmi malé části z toho, co se v její vlasti, v tátově vlasti, na konci jara a na začátku léta roku 1989 dělo, tedy z událostí, které vedly k jejímu útěku. Tady, v tátově oblíbené restauraci, jsem jí položila otázku, kterou jsem měla už dlouho na jazyku: jestli se zúčastnila demonstrací na náměstí Tchien-an-men.

Aj-ming s odpovědí dlouho váhala. Nakonec mi pověděla o dnech a nocích, kdy se na náměstí scházelo přes milion lidí. Studenti zahájili hladovku, která trvala sedm dní, a Aj-ming sama strávila několik nocí na betonu, kde spala vedle své nejlepší kamarádky I-wen. Seděly na otevřeném prostranství, kde je prakticky nic nechránilo před sluncem ani deštěm. Během těch šesti týdnů demonstrací se v Číně cítila doopravdy doma; poprvé poznala, jaké to je, pohlédnout na svou rodnou zemi vlastníma očima a s vědomím vlastní minulosti, jaké to je, procitnout společně s miliony ostatních. Nechtěla být osamělou, nehybnou řekou, přála si být součástí oceánu. Ale teď už by se tam prý nikdy nevrátila. Smrtí jejího otce jako by ji její vlast vypudila. Pro Čínu byla mrtvá i ona sama.

Říkala mi, že mě bude navždycky považovat za svoji rodinu, že pro ni navždycky budu jako mladší sestra, Ma-li, Marie, Holčička. S tolika jmény jsem si připadala jako strom s několika korunami. Zpívala mi úryvky písniček, které ji naučila Kudla, a celou cestu domů jsme se smály. Když jsme dorazily, připadalo mi, že naše paže se kousek po kousku rozplývají, že naše těla, ba dokonce i naše obličeje přestávají mít pevný tvar, takže jsme uvnitř byly opravdu dokonale schované, zmizely jsme z povrchu zemského. Ale neměly jsme pocit, že bychom tím něco ztratily; vítaly jsme možnost být součástí něčeho většího, než jsme samy.

Doma Aj-ming nerozsvítila. Uvařila čaj a společně jsme ležely ve tmě a dívaly se z oken, na dvůr a na sousední, tajemné domy. Aj-ming pokračovala ve vyprávění příběhu Knihy záznamů a nešlo jen o rekapitulaci těch jednatřiceti zápisníků, šlo o příběh života velmi blízkého tomu mému. O příběh, který obsahoval moji minulost a měl obsahovat i moji budoucnost.

Když měli Buřina a Snílek Wen v roce 1951 svatbu v Ping-pchaji, šanghajští zpěváci a knihkupci dorazili vyzbrojeni hudebními nástroji a ručně opsanými knihami. Strýcové Wena plácali po zádech, nasávali z dlouhých dýmek a halekali: „Tvoje žena je poklad. Západan se na tebe usmívá shůry!“ Hráli karty a dýmali tak mocně, že vytvořili hustou mlhu, která se rozlévala ven na ulici a mátla míjející cyklisty. Stará kočka v třídílném obleku tančila tak elegantně, že i táta Loutna, který byl ve venkovských šatech celý nesvůj, při hře ronil slzy. Později Stará kočka pronesla přípitek „tomu nechvalně proslulému dobrodruhovi a velikánovi mezi lidmi, Ta-wejovi“. Všichni mu připili, většina v domnění, že jde nejspíš o toho mizeru, který jí zlomil srdce. Oslava jako by přesáhla své vlastní hranice a vinula se dál a dál jako dobře známá píseň s přidanými slokami.

Vrabčák složil zkrácenou sonátu jen s rozvedeným hlavním motivem a druhého dne oslav, zatímco mlhou pronikaly první sluneční paprsky, ji Snílku Wenovi zabroukal. Do doznívajícího brumenda po jejím skončení Wen poznamenal: „Jak vidím, jsi zřejmě akolytou monumentálního Herr Bacha.“

Vrabčák sice posledním čtyřem slovům v té větě vůbec nerozuměl, ale pro jistotu přikývl.

„V tom případě pro tebe něco mám," řekl Wen. Předal mu tři vzácné nahrávky, dovezené z Ameriky.

Konečně třetího dne, když se odpoledne chýlilo ke konci, zazpívala Buřina společně s matkou Kudlou duet a během zpěvu se loučily jedna s druhou, loučily se s úzkými postelemi a sdílenými dětskými obavami a nekonečnými cestami, které byly nedílnou součástí tohoto přechodu od jednoho nádechu života k dalšímu. „Splnila jsem povinnost vůči svým rodičům," říkala si matka Kudla. Buřina bude žít tady, ve vesnici Ping-pchaj, v domově Snílkovy rodiny. Ještě naposledy sestru objala a pak se odvrátila.

Všechno je pomíjivé, říkala si matka Kudla, když pak seděla na nejnižší palandě ve vlaku cestou domů.

Pod botami jí jako třísky na podpal praskaly suché skořápky slunečnicových semínek. Táta Loutna potkal staré známé ze štábu a vydal se na partičku karet do jejich soukromého kupé; Vrabčák si pročítal odložený výtisk *Problematiky výtvarného umění a literatury v Sovětském svazu*. Krajina míjela ve vlnách zelené a žluté, jako by zdejší země byla nekonečným nesklizeným oceánem. Západně od Su-čou vlak zastavil a dlouhá řada nosičů z něj začala vynášet zboží. Kudla se dívala z okna a na protějším nástupišti uviděla stát ženu ve svém věku a před ní malou dívenku. Ta vypadala hluboce zadumaná. Matčiny ruce jí ochranitelsky spočívaly na ramenou. Kudla zavřela jedno oko a to druhé přiložila ke sklu.

Pozornější pohled odhalil, že žena neskrývaně pláče. Slzy jí bez zábran klouzaly po tvářích. Za zády se jí pohybovali vojáci Lidové osvobozenecké armády, s předstíranou srdečností matku s dítětem obestupovali. Zazněl hvizd píšťaly a dveře vlaku se zabouchly. Žena se přesto nehýbala.

Vlak se rozjel a matka, dítě i vojáci zmizeli z dohledu.

Vrátil se táta Loutna, napůl opilý, nemotorný. Pokusil se vtěsnat do volného prostoru vedle ní, ale podařilo se mu to jen zčásti. „I když mě věčně jen trápíš, stejně se k tobě vracím," zamručel se zavřenýma očima. „Útočiště před únavným světem." Matka Kudla chtěla odseknout nějakou urážku, ale ovládla se. Manžel měl rty ztenčené zármutkem a sešlý obličej.

I to šedé strniště působilo sklesle. Za okny uháněla krajina, jako by chtěla vymazat všechno, co bylo před ní.

Uplynul rok, potom čtyři nebo pět dalších, během nichž matka Kudla vídala sestru jen zřídka. Buřina a Wen teď měli dcerku, Ču-li, která se narodila coby pětikilový cvalík, ale brzy se vytáhla v mrštnou a líbeznou dívenku. „Ta holka," psala Buřina, „v jednom kuse zpívá. To dítě je největší záhada mého života."

„Na takové nečeká nic dobrého," odepsala Kudla.

Psal se rok 1956 a rodina matky Kudly už žila v Šanghaji skoro deset let. Krátce po sobě přivedla na svět ještě dva chlapce s chmýřitými vlasy a trojúhelníkovým obočím. Loutna trval na tom, že se budou jmenovat Ta Šan (Velká hora) a Fej Siung (Letící medvěd). Co to bude příště, ječela na něj jeho žena, Libové skopové? Stěny domu v postranní uličce jí začínaly být těsné podobně jako vesta, ze které člověk vyrostl. Dnes ráno například Ta Šan píchal svého kvílejícího mladšího bratra všemi prsty do obličeje. Vrabčák byl hluchý vůči všemu kromě nahrávek, které si půjčoval z konzervatoře. Její nejstarší syn měl maturovat ze hry na klavír a ze skladby, ale večer co večer sedal s čelem přitisknutým ke gramofonu, jako by ten přístroj považoval za svou matku. Přepisoval Bachovy *Goldbergovy variace* do ťien-pchu a buržoazní hudba se bez ustání vznášela po domě, pořád dokola, až už ji Kudla slyšela i tehdy, když bylo náhodou ticho. Její hrdinský manžel mezitím vedl další kampaň za pozemkovou reformu, byl věčně pryč, aby ve jménu lidu svrhl rodinu toho či onoho statkáře a vyvlastnil pole fazolí mungo, lnu, prosa, nebo klidně i prázdného vzduchu. A když to zrovna nebyla pozemková reforma, byly to pěvecké a taneční soubory, politické semináře, stranické porady nebo soukromé hodiny hry na flétnu pro dalšího vlivného straníka. Učil ještě vůbec na konzervatoři? Doma býval podrážděný a nesnesitelný a na svou ženu a syny hleděl podobně, jako kdyby stál před velmi špinavým oknem. Ona si ho nevšímala. Nebylo to těžké. Urážky, které jí měly proniknout až do srdce, byly stejně neškodné jako rýžová kaše.

Ty krásné tóny klavíru přesto jako by se jí vysmívaly, ať se hnula kamkoli. Prosakovaly z kuchyně do ložnice a do obýváku, stékaly jako dešťová voda po tomelech na stole, po zimních kabátech její rodiny, po vyrovnaných, hladkých rysech předsedy Maa na zarámovaném šedém portrétu na zdi. Připadal jí takový těstovitý, dávno to nebyl ten pohledný, neohrožený bojovník jako dřív. Její srdce i údy prostupovala lítost; cítí se předseda Mao stejně? Navzdory všem jejím snahám začínala matku Kudlu přemáhat osamělost.

Kolem poledne, krátce poté, co chlapci odešli do školy, se doma nečekaně objevil Loutna. Nesl si přes rameno svou velkou vojenskou tornu a usmíval se, jako kdyby právě zvítězil v drsné rvačce. Jeho tlustý kabát měl tutéž ústřicově modrou barvu jako zimní nebe, kromě proužku čehosi, co vypadalo jako krev, a matku Kudlu rozesmutnilo, že si vnější svět s veškerými svými nenávistmi, malichernými i letitými, našel cestu až do jejího domova.

„Já husa pitomá," řekla. „Myslela jsem si, že válka skončila ve čtyřicátém devátém."

Loutna se vracel po šesti týdnech a při pomyšlení, že zase uvidí rodinu, se při vstupu do jejich uličky rozběhl. Teď si však následkem manželčiny lhostejnosti připadal jako žebrák. Matka Kudla byla ještě v noční košili a kudrnaté vlasy jí stály kolem hlavy jako bavlněná vata. Sám nevěděl, jestli by ji měl vyplísnit, nebo utěšovat.

Hodil na stůl výtisk *Osvobozeneckého deníku* a krabičku cigaret Čchien-men. „Strana spustila další neohroženou kampaň. Nezajímá tě to? A proč nejsi převlečená?"

„No sláva. Nová kampaň. Jak říká předseda Mao: ‚I když vyhladíme ozbrojené nepřátele, pořád zůstanou ti neozbrojení.'"

Jejího tónu si nevšímal. „Copak ty nečteš noviny?"

„Zavřeli nám kancelář, protože zamrzly trubky," opáčila jeho žena. „Všechno je vytopené. Naše jednotka má přes dvě stě lidí a výbor pro nás musí najít nové prostory. Takže jsem vysvobozená."

„To není důvod, abys zůstala zavřená doma a litovala se!"

Zadívala se na manžela.

On si povzdechl a pokusil se zklidnit. „Máme něco k jídlu?“ Sundal si kabát, došel k nádrži s vodou a napil se přímo z naběračky. Všimla si, že všechno oblečení pod kabátem jako by Loutnovi bylo velké, skoro jako by se scvrkl na polovic. Možná věnoval vlastní maso rolníkům. Vstala, chvíli řinčela nádobím a nakonec před něj postavila jídlo. Loutna se na ně vrhl, jako kdyby týden nevzal do úst. Když zhltnul kopec rýže a kuřecí nohu, což byl jejich příděl masa na celý týden, připustil, že se mu po ní stýskalo.

Odfrkla si. „To je to tam tak špatné?“

„Jako obyčejně.“ Našel si čistou utěrku, otřel si pusu, potom celý obličej a chvíli si tiskl oči. Loutna vždycky býval trochu moc zaoblený a nafoukaný. Tahle nová pohublost mu dodávala zdání zranitelnosti, vyhladovělosti, které ji mátlo. Přejel si utěrkou vzadu po krku. „Naše pozemková reforma je skvostná, ale lid je nepořádný. Přesto děláme naprosto nezbytnou práci. To ti řekne každý.“ Mimoděk si začal pobrukovat píseň „Plevel nikdy nevyhubíš“.

„Ty a ta tvoje pozemková reforma,“ zavrčela. „Visíš na ní, jako kdyby ji porodila tvoje máma.“

Loutnu to tak překvapilo, že se zasmál. Ale hned se zarazil a odsekl: „Čert aby tě spral, jak můžeš takhle žertovat? Za to bys mohla draze zaplatit.“ Když odkládal utěrku, jako by se mu třásly ruce. „Musíš se naučit držet jazyk za zuby.“

Pohlédla na kost na jeho talíři. Byla obraná do čista. „Nějakou dobu teď doma zůstaneš, co?“

„Zůstanu.“

„Dobře. Protože já se chystám do Ping-pchaje k sestře.“

„Cože?“ Zvedl obočí tak vysoko, až se lekla, že mu uletí. „A co tvůj manžel?“

Vzala kost a začala žužlat jeden konec. „Ten se o sebe dokáže postarat.“

Loutna se usmál, ale pak mu došlo, co to znamená, a zamračil se. Plácl dlaní do stolu. Začínal být notně otrávený. „Poslouchej. Copak nevíš, že

tahle kampaň je otázkou života a smrti? No, nekoukej na mě tak! Říkám ti, že na venkově zuří válka."

„U vás člověk z války nikdy nevyjde."

„Nech si ty řeči! Zklidni se na chvíli a pořádně se nad tím zamysli."

Jakmile se Loutna rozjel, nic ho nedokázalo zastavit. Kudla se hladově zahleděla na jeho talíř.

„Někteří z těch rolníků jsou zoufalí lidé," pokračoval, „je třeba je přinutit, aby se rozpomněli na všechno ponižování, které zažili. Přinutit! Je třeba přivést je zármutkem bezmála na pokraj šílenství, než v sobě najdou odvahu popadnout nože a vyhnat statkáře. Pochopitelně mají strach. Která rolnická revoluce v dějinách dokázala trvale změnit svět, že?" Znovu si pohladil lysou hlavu. „Vím, o čem mluvím, nemysli si, že ne. Každopádně už se všechno začínalo uklidňovat, ale kampaň Sta květů znovu rozbouřila vody. Pobízet masy ke kritice Strany! A když to teď udělali…"

„Už jsem v práci dostala cestovní povolení."

„Ale manžel ti to nepovolí."

„Předseda Mao říká, že ženy podpírají polovinu nebe." Vzala jeho talíř, zvedla kuřecí kost a hodila ji k odpadkovému koši. Netrefila se. Kost narazila do zdi a zůstala na ní přilepená. „Buď příkladný otec," řekla, „a postarej se o svoje syny."

„To musíš být vždycky tak tvrdohlavá?!" zařval Loutna a zhroutil se na stůl. „Když jsem si tě bral, tak jsi takhle paličatá nebyla." To u něj bylo normální. Vybuchl a hned v následujícím okamžiku se utišil. Jako trubka.

Matka Kudla se poprvé po dvou měsících cítila trochu líp. „To je pravda," přikývla. „Nebyla."

Cesta ze Šanghaje do vesnice Ping-pchaj trvala devatenáct hodin vlakem a minibusem. Na jejím konci měla matka Kudla pocit, jako by jí někdo zlámal obě nohy. V Ping-pchaji se vypotácela z minibusu do mrholení a zjistila, že stojí na prázdném poli. Vesnice, která v minulosti vzkvétala, teď vypadala ucouraně a ošklivě.

Když se po horské cestě konečně dotrmácela k domu rodiny Snílka Wena, byla v mrzuté náladě. U vrat měla pocit, že ji snad šálí zrak. Že by byl řidič podvodník a vysadil ji u úplně jiné vesnice, nebo dokonce v jiném okrese? Ale… dlažební kameny přece jen vypadaly povědomě. Vchod do vnitřního dvora byl otevřený, vrata jednoduše zmizela. Viděla světlo, a tak prošla dvorem a vstoupila do jižního křídla. Všude samé harampádí, jako by kdysi pěkný dům měli každou chvíli strhnout. Sotva vešla, uviděla po zemi lézt půl tuctu přízraků. Vyděsila se tak, že málem upustila duši (jak říkal její táta), ale potom si uvědomila, že to nejsou přízraky, ale lidé. Lidé, kteří přičinlivě odstraňovali dlažbu a kopali v podlaze.

„Dobrý den, sestry soudružky!“ pozdravila.

Přízraky přestaly kopat a zadívaly se na ni.

Matka Kudla pokračovala. „Vidím, že máte plné ruce práce s rekonstrukcí, je to tak? Každý z nás musí budovat novou Čínu! Ale povězte mi, kde najdu rodinu, která tu bydlí?“

Žena, která na ni hleděla, odpověděla: „Vyhodili je. Popravili jako zločince.“

„Odcestovali – jako zločinci?“ podivila se Kudla. V první chvíli měla chuť se rozesmát. Myslela si, že se přeslechla a že místo sing lu, „cestovat“ (行路), slyšela sing-lu, „popravit“ (刑戮).

Jiná žena udělala z ruky pistoli, střelila se do vlastní hlavy a roztáhla rty do mrazivého úsměvu. „Nejdřív chlapa,“ řekla. „Potom,“ vystřelila znovu, „ženskou.“

„Zakopali pod podlahu stříbrňáky,“ vysvětlila další žena. „Ty peníze patřily vesnici, oni to dobře věděli a my je všechny najdeme.“

Kudla natáhla ruku, aby se podepřela, ale zeď byla příliš daleko.

„Kdo vůbec jste?“ zeptala se žena s imaginární pistolí. „Přijdete mi povědomá.“

„Ráda bych věděla, kdo vám dal povolení tady být,“ řekla Kudla. Rozlítilo ji, když slyšela, jak se jí chvěje hlas.

„Povolení!“ rozchechtala se jedna žena.

„Povolení!“ přidaly se k ní ostatní. Usmívaly se na ni, jako by přízrak byla ve skutečnosti ona.

Kudla se otočila a vyšla ven. Pomalu kráčela přes vnitřní dvorek až ven před dům. Sto metrů od vchodu jí došly síly a posadila se na nízkou cihlovou zídku. Nikdo ji nenásledoval a uvnitř se dál mihotala petrolejka. Slyšela bouchání jejich lopat. Ten řidič byl ale želví syn! Jednoznačně ji vysadil jinde, než měl. Čím dál tím víc jí lezlo na nervy manželovo varování. Zatahala se za vlasy, aby se probudila, zkusila se profackovat, ale ať dělala co chtěla, její oči se odmítaly otevřít a sen odmítal skončit. Rozhlížela se kolem sebe a vnímala, jak absurdně působí cestovní taška, rozbahněná půda, šedý dům a maličké vycházející hvězdy. Musí se vrátit do domu a všechno to vyjasnit. Ano, rozhodně se tam vrátí. Byl zvláštní, větrný večer a ona slyšela, jak se po úbočí kopce rozléhá ozvěna pronikavého skřeku. Jací duchové se to tu rojí? Už slyšela, jak se blíží další výkřiky, a zaslechla dunění gongu. Pohřeb, pomyslela si otupěle, ale pořád nebyla schopná vstát nebo odejít.

Po cestě se blížilo procesí, dav klátících se, funících lidí. Kudla se vytáhla na zmrzlé nohy. Netušila, jak dlouho už tu sedí, ale ženy s lopatami se mezitím odebraly domů. Celé rozrušené si jí v mlze vůbec nevšimly, když ji míjely.

Jak se průvod blížil, Kudla lépe rozeznávala jednotlivé hlasy. Přestože skutečně bylo slyšet gong, zvony a občasný zpěv, nešlo o pohřeb. Některá slova se často opakovala: „povstat“, „mějme odvahu“ a „ďábel“, ale provolávání bylo zvláštně nesouvislé, jako by se o slogany přetahovalo několik opozičních vůdců.

V čele procesí kráčel podivně pokroucený Snílek Wen. Za ním šla jakási žena s rozevlátými, neupravenými vlasy. Buřina se hluboce předkláněla, jako by na zádech nesla kus nábytku, ačkoli nenesla vůbec nic. Vzdálenost mezi nimi a Kudlou se zkrátila na polovinu, potom znovu na polovinu. Začínaly se k ní upírat horečné tváře, plačící a sténající. Nerozeznávala všechna slova, ale jasně slyšela:

„Čest předsedovi!“

„Zabijte démony!“

„Ať žije velkolepá pozemková reforma!“

Vstoupila jsem na onen svět, pomyslela si Kudla. Teď viděla, že její sestra má svázané ruce za zády v poloze, která jí nutí vystrkovat lokty vysoko do vzduchu. Všechny pohánělo vyčerpání, jako by je před chvílí někdo zburcoval ze spaní. Kavalkáda postupovala po silnici, ale všichni byli natolik pohlceni vlastním hlukem, že ani oni si Kudly vůbec nevšimli. Úplně poslední šel chlapec, který se zoufale snažil udržet krok s ostatními. Pohlédl jejím směrem, ale jako by ji neviděl. Pospíchal dál.

Kudla vstala a s velkým odstupem se vydala za nimi. Průvod pokračoval přinejmenším další hodinu. Nakonec, těsně před hranicí lesa, povykování utichlo, lidé se rozdělili v tenké říčky a ty posléze vyschly. V době, kdy ke stromům dospěla matka Kudla, už byli její sestra i Wen rozvázaní a nepochopitelně stáli úplně sami. Opatrně zkoušeli, zda mají záda v pořádku, a pomalu si protahovali paže. V rukou drželi provazy, kterými byli doposud spoutáni, jako by šlo o pouhé rekvizity.

„Jsi to vážně ty, sestřičko?“ ozvala se Kudla.

Buřina se otočila a zadívala se do tmy.

„Sestřičko,“ zopakovala Kudla. Bála se té ženy dotknout. „Jsi to ty?“

Ten večer a večery bezprostředně následující se matka Kudla dozvěděla jen zlomky. Sestra jí řekla pouze tolik, že tyhle průvody, „bojové schůze“, jak je sama nazývala, se konají už tři měsíce.

„Většinou jsou neškodné,“ tvrdila Buřina. „Vezmou nás na školní dvůr a spílají nám coby sedlákům. Musíme pokleknout, ale nežádají od nás víc než sebekritiku. Občas, jako dneska, nás provedou vesnicí.“

Kudla však nedokázala ovládat své rozhořčení. „A jindy?“

Buřina pohlédla na Čču-li, která se choulila na otcově klíně, a nic neřekla.

Všichni šeptali, jako by se báli, že probudí bohy osudu, nebo snad samotného předsedu Maa. Bylo naprosto zřejmé, že chýška s hliněnými

zdmi a slaměnou střechou původně sloužila jako chlívek. Kudla přemítala, kam se asi poděly vystěhované krávy a prasata.

„Nijak netrpíme," řekla její sestra.

„Bylo to nevyhnutelné," podotkl Snílek Wen hlasem sotva hlasitějším než pára stoupající z šálku jeho čaje. „Spravedlnosti muselo být jednou učiněno zadost."

Tak uplynuly další dva dny a dvě noci, v tichu, které matku Kudlu hluboce drásalo. Nepotřebovala sáhodlouhá vysvětlení, bylo zřejmé, k čemu tady došlo. V Šanghaji však kampaň za pozemkovou reformu neviděla na vlastní oči. Ve městech bývali lidé ze všech společenských vrstev a všech politických přesvědčení jednoduše stěhováni do jiných bytů. Lidé, kteří přišli o domov, dostali nový. Byla to součást poválečné obnovy.

Třetího večera ležela Kudla na kchangu vedle sestry a její dcery Ču-li, které bylo teprve pět let. Dítě mocně chrápalo. Kchang, lůžko vyhřívané zespoda kamínky na dřevěné uhlí, působil jako relikvie z něčí hrobky. Aby měly víc místa, odebrala se Wenova matka dočasně k příbuzným.

Přestože na vyhřívané posteli bylo poměrně teplo, Buřina se třásla.

„Povídej mi něco," požádala zničehonic. „Aspoň pár slov, která by mi odvedla myšlenky jinam."

Kudla několikrát polkla, aby si zvlhčila vyschlé hrdlo. Wen venku kouřil; tenké zdi byly jako z látky. Začala sestře vyprávět o Vrabčákovi a jeho bratrech, o hudební notaci ťien-pchu, která se přelévá ze stránky na stránku. Vrabčák v jednom kuse skládal hudbu. Připadalo jí, že ani nedýchá, jenom vytváří hudbu. „Moji chlapci jsou plní energie a mají víc skrytých myšlenek, než bys našla na káře plné knih. Matka nikdy nezná svoje děti tak dobře, jak si myslí."

„Svatá pravda, svatá pravda," vydechla její sestra.

Kudla jí pověděla, že se byla podívat v jedné staré čajovně, kde kdysi zpívaly, podniku zvaném Purpurová hora. „Přejmenovali ji," řekla. „Teď je to lidové občerstvovací zařízení Rudá hora." Buřina se uchechtla. „Salonky zavřeli a nabízejí jenom čaj a melounová semínka. A lidí tam na kus